

1 | 2007

Første steg

TIDSSKRIFT FOR FØRSKOLELÆRERE

Fem styrere:
Dispensasjoner
undergraver kvaliteten

Pedagogstudentene:
Nei til dispensasjoner,
ja til kvalitet

Frode Søbstad om
praksisnær forskning

Forskerforbundet om
forskning og barnehager

Problemløserne i Ski

Einar Juell om
mannsutopien

Førskolelærerne er kvalitets- garantistene

www.uddanningsforbundet.no/forstesteg

Kvantitet og kvalitet

Full barnehagedekning kan skimtes i horisonten. Trolig klarer regjeringen å realisere det målet i løpet av perioden, om enn neppe i løpet av dette året. Det vil være en triumf vi unner de rødgrønne – og alle familier med barn i rett alder, og oss selv.

Imidlertid: Kvalitet er også et interessant begrep. Nå kan «en kvantitet» i seg selv betegne en kvalitet ved noe, men som regel mener vi noe annet, jamfør ordparet «kvantitet og kvalitet». Det er en klisje jeg har brukt mer enn en gang selv, den at «kvalitet koster». En klisje kan jo like fullt være sann. Mange nok barnehageplasser sier noe om kvaliteten på tilbudet, mangel på plasser sier noe annet. Dersom alle barnehager hadde én førskolelærer (for eksempel styreren) og ellers ufaglærte assistenter, ville det sagt noe om kvaliteten på tilbudet, det også.

Nå er det heldigvis etter hvert blitt temmelig opplest og vedtatt at flere førskolelærere – oppsummert i formuleringen økt pedagogtetthet – ikke bare vil gi barnehagen bedre kvalitet, men selvfølgelig til og med vil være helt avgjørende for den kvalitetsbarnehagen vi kan lese ut av blant annet den nye rammeplanen. En sammenheng mellom kvantitet og kvalitet, med andre ord. Og: Alle det angår, vet det – men hvordan gjøre noe med det?

Som en av de intervjuede i åpningsreportasjen sier det: - Hadde førskolelæreryrket hatt 700.000 i årslønn, ville vi ikke hatt et rekrutteringsproblem.

Helt enig. Da trengte vi bare å tilpasse utdanningskapasiteten, og eventuelt utvelgeskriteriene. Og hvorfor skulle ikke en førskolelærer tjene 700.000? Ærlig talt, det finnes mange der ute med atskillig mindre samfunnsansvar og ofte mindre utdanning, som tjener like mye og enda mer. Men slikt møtes jo bare med standardklisjeen: Det er «markedet», det!

For å konkludere: Skal barnehagen sikres kvalitetsmessig nå og i framtiden, trengs flere førskolelærere, *økt pedagogtetthet*, og for å få til det må blant annet lønnsnivået opp! Dette er noe alle de rette vedkommende vet godt.

Arne Solli

Første steg

Tidsskrift for førskolelærere
Utgitt av Utdanningsforbundet

Ansvarlig redaktør:

Arne Solli
as@utdanningsakademiet.no
tlf 24 14 21 67 | 24 14 20 00,
913 72 699

Abonnementskonsulent:

Aksel Torsnes Mehlum
post@utdanningsakademiet.no
tlf 24 14 20 32 | 24 14 20 00
faks 22 20 31 17

Grafisk design og illustrasjon:

Karl Rikard Nygaard
krny@broadpark.no
tlf 48 28 68 08

Trykk:

Hegland Trykkeri A/S,
Trøgslå 9, 4400 Flekkefjord

ISSN 1504-1891

Besøksadresse:

Hausmannsgate 17, Oslo

Postadresse:

Første steg,
Utdanningsforbundet,
Postboks 9191 Grønland,
0134 Oslo

Gratulerer med gull, Unni!

Hele Barnehage-Norges Unni Sophie Bleken ble torsdag 6. februar hedret med Kongens fortjenstmedalje i gull! Unni er en av de store pionerene innen førskolelærerutdanningen her i landet. Mange er de som fikk oppleve henne som lærer og senere rektor ved Barnevernsakademiet (BVA, nå førskolelærerutdanningen ved Høgskolen i Oslo). På begynnelsen av 1990-tallet ledet hun det såkalte

rammeplanutvalget. Nå som pensjonist (hun er født 1. juni 1929) er hun nesten mer aktiv enn noen sinne. En mangeårig og stor litterær produksjon ble kronet så sent som i 2005 med den uhyre viktige boken *Førskolelærer og leder – en kompleks og viktig oppgave* (Pedagogisk Forum). Og den meget oppegående skribenten Unni har langt fra kastet tastaturet ennå! (Foto: Erik Sundt)

Oslo kommune behandler barnehagene og førskolelærerne vilkårlig og improvisatorisk, sier styrerne (f.v.) Mette Waaland, Rigmor Dahlsveen, Marit Sivertsen, Margaretha Ingves og Ann Ingjerd Kanestrøm.

(Foto: Erik Sundt)

Kvalitet og dispensasjoner

- 4** Barnehagene i Oslo og Akershus har flest stillinger besatt ved hjelp av dispensasjoner fra lovens utdanningskrav. Fem styrere i Oslo sier sin mening om den saken.
- 8** Leder og nestleder av Pedagogstudentene er krystallklare: Det trengs flere førskolelærere, færre dispensasjoner, og høyere førskolelærerlønn.
- 14** Skal vi tro kunnskapsminister Øystein Djupedal, kommer det en rekrutteringsplan for flere førskolelærere etter påske.

Kvalitet og forskning

- 10** Frode Søbstad vil ha interaksjon mellom barnehage og forskning, for da blir forskningen kvalitetsfremmende.
- 13** Forskerforbundets leder Bjarne Hodne vil også ha barnehageforskning, og han avviser alle påstander om at barnehageutbyggingen skjer på bekostning av forskningsressursene.
- 19** Nå finnes det penger til dem som vil drive med praksisrettet forsknings- og utviklingsarbeid i barnehagen, skriver Marit Dahl.

Kvalitet sett med en byråds øyne

- 16** Oslos barnehagebyråd Torger Ødegaard vil egentlig ikke ha barnehager. Han vil heller ha førskoler.
- 18** Thorbjørn Hafslund kommenterer barnehagebyrådets barnehagesyn.

Første steg > Innhold nr. 1

februar-mars 2007

Kvalitet og minst to K-er til

- 20** I Ski løser man problemene! Møt barnehagesjef Bente Aronsen og styrerne Beate Finstad Nilssen og Heidi Lindemark.

Kvalitet og menn

- 26** Det er enighet om at menn i barnehagen er en kvalitetsfaktor, men departementets mannmål er foreløpig utenfor rekkevidde, mener Einar Juell.
- 29** Mangelen på ballbinger i barnehagene kan skyldes mangelen på menn, mener fotballinteresserte Per Eidsvik i denne Ytringen.

Kvalitet og faglighet

- 30** Førskolelærerne kan være til stor hjelp for risikoutsatte barn, skriver Ann Magrith Klingenberg og Tonje Lovang i denne artikkelen om barn som utsettes for seksuelle overgrep.
- 34** Det er opp til førskolelærerne selv å hevde barnehagens egenart og barnehagen som en likeverdig del av utdanningssystemet, skriver Tove Lafton.

Faste spalter

- 24** Seksjonsledelsens sider
- 33** **Med studentblikk:** Jeg vil se mappa mi! forlanger Lene Chatrin Hansen.
- 36** Åtte boknotiser
- 38** **Jus:** Om oppsigelser i arbeidsforhold.
- 39** **Med styrerblikk:** Når det gjelder kvalitet, trenger vi mer enn minimumskravene, skriver Hanne Raade.

Neste nummer Nr. 2/2007 kommer uke 19 (i mai). Hoved tema blir rammeplanen.

Alt usignert stoff står for redaktørens regning.

Fem styrere i Oslo:

Dispensasjoner undergraver kvaliteten i barnehagen

De vil ha flere førskolelærere – to per avdeling! – og helst ingen dispensasjonsansatte. Målet deres er å sikre og utvikle en pedagogikk som tjener barnehagens og barnas beste – og en utstrakt bruk av dispensasjoner gjør ikke det, fastslår de.

– Det å ha tilstrekkelige ressurser til å mestre jobben på en måte du er fornøyd med, det er viktig, sier Mette Waaland. – Det er tid det dreier seg om. Det å ha arbeidstid nok til på en fullverdig måte å løse de oppgavene du skal løse som styrer, det er mye hva det dreier seg om. Det har ikke styrerne i dag.

– Styrerne får stadig flere oppgaver, uten at ressursene økes tilsvarende, sier Margaretha Ingves. – Jeg mener for eksempel at vi må få en grense for hvor mange barn fra språklige minoriteter vi kan ha per barnehage. Dette er en svært ressurskrevende gruppe å arbeide med, så det kan bli lite tid til annet. Enten færre barn eller en styrking av personalressursen i form av flere førskolelærere med den rette kompetansen.

Foto: Erik Sundt

Barnehage-Oslo sliter med mange dispensasjoner – det vil si at personale uten godkjent faglig utdanning i henhold til barnehagelovens bestemmelser ansettes i stillinger de ikke har formell kompetanse og formelle kvalifikasjoner til å bekle. Oslo mangler nær 400 førskolelærere, og i like mange stillinger, der det altså skulle vært en førskolelærer, finner vi i stedet en assistent eller en annen person uten førskolelærerutdanning. Oslo har sammen med Akershus nær halvparten av alle de dispensasjonene som finnes i hele landet fra kravet om førskolelærerutdanning i de stillingene i barnehagen som skal ha en førskolelærer. Selvsagt skal det medgis at Oslos rekrutteringsproblemer også har sammenheng med den sterke barnehageutbyggingen som pågår for tiden i en hovedstad der befolkningen vokser prosentvis sterkere enn noe annet sted i landet.

Siden det er hver enkelt bydel som er arbeidsgiver og som bestemmer lønns- og arbeidsvilkår, kan følgelig tingenes tilstand variere noe fra bydel til bydel også. De bydelene som tilbyr best lønn, har en tendens til å lykkes bedre med rekrutteringen av fullkvalifiserte førskolelærere enn andre.

Første steg har møtt styrerne Rigmor Dahlsveen (Tokerudåsen barnehage på Stovner), Ann Ingjerd Kanestrøm (Rygin barnehage på Nordstrand), Marit Sivertsen (Madamløkka barnehage på Bjerke), Mette Waaland (Knausen barnehage på Nordstrand), og styrer/fagleder Margaretha Ingves (Furustien barnehagen på Alna).

To førskolelærere per avdeling

Samtalen mellom Første steg og de fem styrerne kom i tillegg til dispensasjonsproblemet til å dreie seg om et dyptfølt behov for to førskolelærere per avdeling. Såkalt økt pedagogtetthet er viktig av hensyn til muligheten for

Intervjuet: Hardt arbeidende, etter måten optimistiske, men både sinte på og bekymrede på grunn av det de anser som Oslo kommunes ofte vilkårlige og improvisatoriske behandling av barnehagene og førskolelærerne: F.v. Rigmor Dahlsveen, Tokerudåsen barnehage (Stovner), Marit Sivertsen, Madamløkka barnehage (Bjerke), Margaretha Ingves, Furustien barnehage (Alna), og Ann Ingjerd Kanestrøm, Rygin barnehage (Nordstrand). I stolen: Mette Waaland, Knausen barnehage (Nordstrand).

å bygge opp et godt faglig miljø i en barnehage. Det er de fem helt samstemte om. Jo færre fagfolk, jo dårligere muligheter for faglig utvikling, for kvalitetsutvikling – i barnehagen som på enhver annen arbeidsplass.

Et godt faglig miljø betyr et godt arbeidsmiljø. To førskolelærere per avdeling må følgelig være en høyt prioritert oppgave – om enn "nærmest utopisk", mener Rigmor.

- Rekrutteringspolitikken svikter, sier Mette. - Resultatet av en sviktende rekrutteringspolitikk i Oslo er førskolelærermangel og en uheldig dispensasjonspraksis. Vi må ha som et mål å oppnå større politisk aksept for arbeidet vårt slik at vi får beveget partene i arbeidslivet til å ta et krafttak for både flere førskolelærere, større ressurser til barnehagens forskjellige oppgaver, og selvfølgelig bedre lønn.

- Vi må ha fire per avdeling, to førskolelærere, hvorav den ene er avdelingens leder, og to assistenter, poengterer Marit. Ann Ingjerd understreker at kravet om to førskolelærere ikke innebærer et krav om å sparke ut assistentene. Dessverre har fagforeningene Utdanningsforbundet og Fagforbundet ikke klart å bli enige i denne saken.

35 år etter Finland

Margaretha, opprinnelig fra Finland, konstaterer at i hennes opprinnelige fedreland har det vært to førskolelærere per avdeling i minst 35 år alt.

- I tillegg har det skjedd endringer i løpet av de siste fem årene som gjør underbemanningen desto mer slitsom. Vi får flere og flere barn med spesielle behov, men ikke ressurser nok

Bemanningen et kjernepunkt

To førskolelærere per avdeling, og i det hele tatt personer med de rette kompetanser og kvalifikasjoner i de stillingene som skal fylles, er hva de fem styrerne ser på som et elementært krav.

Det å gå alene førskolelærer på avdelingen, i verste fall i hele barnehagen, sliter ut en førskolelærer mer enn noe annet. Kanskje mer enn lav lønn får det førskolelærere til å søke seg til etter- og videreutdanning og andre typer stillinger og yrker. Alle dispensasjonsstillingene i Oslo som skjuler en assistent med førskolelærertittel, en tittel barnehageloven ikke gir assistenten noen rett til, kan ikke dekke over det Margaretha Ingves kaller ensomheten i førskolelæreryrket.

Så bemanningen er et kjernepunkt, som Ann Ingjerd Kanestrøm poengterer. Det dreier seg dessuten ikke bare om førskolelærere og assistenter, en barnehage trenger både kjøkkenkyndige og en vaktmester. En barnehage der kanskje rundt 100 barn og voksne skal spise minst ett, kanskje et par måltider per dag, kunne trenge en kokk! Kanskje har barnehagen en person med den misvisende tittelen kjøkkenassistent. Hvem er vikar når kjøkkenassistenten er syk? Forbausende ofte styreren!

Ikke rart at Mette Waaland ber om at folk må få gjøre de jobbene de er ment å gjøre.

- Det er ikke nok å trives. Vi må være stolte av jobben og engasjerte og utviklingssøkende, sier Ann Ingjerd Kanestrøm. - Problemet er at det er så mange misforhold. Vi skal greie alt, uten vikarer, og med et lønnsbudsjett som er lavere enn det lønningene faktisk koster. Når slike tilstander blir varige, er det bekymringsfullt.

- Det gir feil signaler når assistenter går rundt med høyere lønn enn førskolelærerne, sier Rigmor Dahlsveen. - Hos oss på Stovner fører det til at førskolelærerne søker seg bort, mens assistentene, mange av dem eldre og erfarne etter hvert, blir. Faglig sett fører det til en utarming av miljøet når unge og faglig oppdaterte førskolelærere blir borte.

til å ivareta disse barnas behov på en god nok måte, sier hun. - Det økte ansvaret og den økte arbeidsbelastningen går ut over personalet og det går særlig ut over de pedagogiske lederne. Den utstrakte bruken av varige dispensasjoner dekker over den egentlige situasjonen, på først og fremst styrernes bekostning.

- Så jeg er tilbøyelig til å si at selv om lønn er viktig, er det ikke så viktig. Det å få gjort noe med den ensomhetsfølelsen og det stresset som plager mange styrere, er likevel viktigere, sier hun.

Ann Ingjerd spør: - Hvor i utdannings-systemet finner vi to tredeler ufaglært arbeidskraft, utenom i barnehagen? I hvilken sektor i det hele tatt der det kreves en bestemt form for kompetanse, finner vi i dag så stor andel ufaglærte? Barnehagen er en lovhjemlet pedagogisk virksomhet, men bemanningsnormen er for en annen tid. I vårt utviklingssamfunn er det krav til kompetanse i alle sektorer. Barnehagen trenger folk med kompetanse og som vil ha noe mer enn en jobb å leve av.

- I Oslo finner vi barnehager med bare én førskolelærer, en pedagog med godkjent utdanning, i hele barnehagen, og selvsagt er dette et problem. Når vi får situasjoner der erfarne assistenter må stå for opplæringen av nyutdannede førskolelærere, har vi havnet i et slags bakvendtland.

Mette slutter seg til: - For få pedagoger innebærer et utarmet faglig miljø. Der det er mange fagfolk fra før, er det ingen problemer forbundet med å rekruttere flere. Det er akkurat som med menn i barnehagen – i barnehager der det alt finnes en del menn, er det lettere å tiltrekke seg enda flere mannlige søkere når stillinger utlyses.

- Det er bare å innse at den jobben som skal gjøres, blir en annen type jobb når du må sette inn personer uten førskolelærerutdanning. Førskolelæreren kan selvfølgelig i kraft av sin utdanning mye som den ufaglærte ikke har forutsetninger for å kunne, fortsetter Mette. Hun viser ellers til at Fylkesmannen i Oslo nå gir barnevernspedagoger og lærere på dispensasjon muligheten til gratis å ta en videreutdanning i småbarnspedagogikk, noe hun finner gledelig.

- Høgskolen i Oslo åpnet denne videreutdanningen rett før jul i fjor. Fylkesmannen dekker studieavgiften. Oslos barnehager hatt mange barnevernspedagoger på dispensasjon. Barnehageloven åpner nå for at disse kan få ordinære stillinger som pedagogiske ledere ved at de tar videreutdanning i småbarnspedagogikk. Utmerket! Søkerne til tilbudet

har vært flere enn studieplassene, og det sier jo noe om behovet, sier Mette.

En førskolelærer II-stilling?

Et problem sterkt knyttet til rekrutteringsproblemet er det å få nyutdannede førskolelærere til å bli i jobben. Førskolelærere slutter på grunn av det som ofte kalles praksissjokket. Ann Ingjerd sier at i Oslo i dag er det normalt bare to typer stillinger å søke på, enten som pedagogisk leder eller som støttepedagog for barn med spesielle behov.

Rigmor etterlyser det hun kaller en førskolelærer II-stilling, en stilling som innebærer å arbeide uten det ansvar og de plikter som hviler på en leder. Hun mener det å få lov til å arbeide i en slik type stilling, vil være svært bra for unge nyutdannede. De vil få tid til å akklimatisere seg og innstille seg på de mer krevende oppgavene etter hvert. Ann Ingjerd støtter Rigmors ønske om en slik stilling.

Mette kan se for seg at alle nyutdannede førskolelærere er trainees et år, som en forpraksis, for nettopp å dempe praksissjokket. Hun er for øvrig godt fornøyd med den veiledningsordningen for nyutdannede som praktiseres i bydel Nordstrand (om veiledning av nyutdannede, se Første steg nr. 4/2005. Red.).

Tariffsystemet

At lønnsnivået er for lavt, er gammelt nytt. I Oslo finnes dessuten skjevheter innen tariffsystemet som framstår som uheldige.

Rigmor har to førskolelærere og to assistenter som fungerer i førskolelærerstillinger med dispensasjon. Den ene assistenten har høyere lønn enn førskolelærerne! Vedkommende assistent har gjennomgått videreutdanningsprogrammet Kompass, og som Rigmor sier: - Ved det siste lønnsoppgjøret fikk de to lønnstrinn for Kompass, men ikke "trekk" for manglende førskolelærerutdanning.

Nå er det selvsagt ikke fett å være assistent heller: - Gode assistenter forsvinner til andre yrker, sier Marit, som gjerne ser en nedkorting av lønnsstigen. Dét skjer hos Marit på Bjerke, men hos Rigmor på Stovner er det førskolelærerne som er ustabil arbeidskraft, noe som jo kan ha å gjøre med bydelens lønnspolitikk overfor henholdsvis førskolelærere og assistenter.

Som Mette bemerker: - Hadde førskolelæreryrket hatt 700.000 i årslønn, ville vi ikke hatt et rekrutteringsproblem, og intet problem med å rekruttere menn, heller.

Det å bli verdsatt

- Førskolelæreryrket er et fantastisk yrke! Et fritt yrke! hevdet Mette. Ann Ingjerd gir uttrykk for det samme: - Vi må være stolte av jobben!

Men det kan nok holde hardt mange ganger. Det må være lov å si at arbeidsgiver ikke akkurat hjelper til i så måte. Med kanskje et bittelite anstrøk av ironi sier Ann Ingjerd: - Vi skal greie alt – uten vikarer, og med et lavere lønnsbudsjett enn det lønningene faktisk koster (!).

- Nei, ingen vikarpenger, følger Margaretha opp. - Det gjør meg ofte oppgitt, for det blir nærmest umulig å få gjennomført ting når bydelens dårlige økonomi får bestemme hverdagen i barnehagen.

Det å føle seg verdsatt kan nok også holde hardt når ens faglige skjønn blir overprøvd. En nyansatt styrer vil kvie seg for å åpne den nye barnehagen når førskolelærermangelen er skrikende, men presset mot henne fra eierens side vil være sterkt, som Rigmor påpeker. Hun synes også det er fortvilet at en førskolelærer som har vært ute i svangerskapspermisjon ikke kan være sikker på å få gå tilbake i jobb fordi hun ikke er garantert en barnehageplass.

Ann Ingjerd uttrykker respekt for assistenter som mot sin vilje blir beordret inn i dispensasjonsstillinger de selv vet de ikke er kompetente til å inneha.

Men Oslo kommunes respekt for sine barnehageansatte er et tema som i høyeste grad burde underkastes diskusjon.

Hva kan gjøres?

- Videreutdanning er bra, det har gjort meg til en bedre styrer, fastslår Marit. Mette minnes at hun i sin tid fikk gratis videreutdanning mens hun mottok halv lønn. I 1979 – 1980 fikk assistentene tilbud om gratis førskolelærerutdanning i Oslo.

Styrerne trenger videreutdanning og kompetanseheving. Styrerrollen har gjennomgått en voldsom utvikling i løpet av få år. I den nye rammeplanen og i temaheftene tilknyttet planen understrekes sterkt kravene til styrerens faglige skikkethet. Mange barnehager har da også utviklet stor spesialkompetanse, for eksempel på språktrening og språkopplæring, særlig i forhold til barn fra språklige minoritetsgrupper – et svært viktig og aktuelt tema i Oslo-barnehagene.

Nye krav og den utviklingen barnehagen og dens ansatte er inne i, gjør etter- og videreutdanning tvingende nødvendig. Marit sier at

- Jeg har arbeidet sammen med flere som har hatt en annen pedagogisk utdanning enn førskolelærer i dispensasjonsstillinger i barnehagen, sier Marit Sivertsen. - De var flotte pedagoger, men førskolelærerkompetanse hadde de ikke. Det er fint at Høgskolen i Oslo har begynt med et ettårig tilbud i barnehagepedagogikk der slike pedagoger kan få bygge på den kompetansen de allerede har. Det hører vel med å si at NAV (Arbeids- og velferdsforvaltningen) fortsatt er av den oppfatning at "alle" kan arbeide i en barnehage.

her må det stilles krav til arbeidsgiver, og det må bli anledning til å ta utdanning med lønn.

Og selvsagt må det også stilles nye krav til førskolelærerutdanningen. Slik Mette ser det, står yrket oppe i et paradigmeskifte. Morgendagens barnehager kommer til å se annerledes ut enn dagens, for ikke å snakke om gårdsdagens. Det må utdanningen ved høgskolene ta konsekvensen av.

Fjern dispensasjonsretten til fordel for kvalitet

Kvalitet i barnehagen henger sterkt sammen med mange nok kvalifiserte førskolelærere.

Det har vi ikke i dag. Dagens praksis når det gjelder dispensasjoner fra utdanningskravet i stillinger som etter barnehageloven skal ha personell med førskolelærerutdanning, gjør at også framtidens barnehage står i fare for å forkrøbles kvalitetsmessig. Så fjern dispensasjonsretten straks!

Av Knut Eri Bjelland og Erik Nygaard

Barnehagene har de siste årene gjen-
nomgått hva som kan se ut som
tidenes statusheving. Fra å være
underlagt Barne- og familiede-
partementet er de nå tatt inn i voksenlivet i
Kunnskapsdepartementet, sammen med
resten av utdanningssystemet. Kunnskaps-
minister Øystein Djupedal opplever nå å bli
omtalt som barnehageministeren, og at dette
er en tittel Djupedal tar som en hedersbeteg-
nelse, sier mye om hvilken ny posisjon
barnehagene har fått i samfunnet. Det vi
imidlertid kan si med sikkerhet er at dette
økte fokuset ikke har gitt noen kvalitetshe-
ving i barnehagesektoren.

Djupedal la fredag 15. desember fram Stor-
tingsmelding 16 (2006 – 2007) «...og ingen
sto igjen». Meldingen omhandler utdannings-
systemets betydning for sosial utjevning. I
meldingen trekkes personalet fram som det
viktigste element for å sikre kvalitet i utdan-
ningen. Det er godt at ministeren har forstått
det vi alltid har visst, men for dem som kjen-
ner dagens barnehagesituasjon bør dette gi
vonde fornemmelser. Riktignok er personalet
i barnehagene av høy kvalitet, men tettheten,
altså antallet med godkjent førskolelærerut-

danning i forhold til behovet og barnehage-
lovens krav, er det dårligere stilt med.

OECD-rapporten Starting Strong II (2006)
synliggjorde at barnehagene spiller en viktig
rolle for barns utvikling. Den synliggjorde
også at Norge er det landet i Norden med
lavest pedagogisk bemanning. Selv om rap-
porten ga mye skryt for satsingen på barne-
hage her til lands, gav den også klare anbefal-
inger om å sikre at barnehagen har en god
pedagogisk profil. Det er svært bekymrings-
verdig at dette aspektet ved barnehagene ikke
vektlegges tilstrekkelig. De fleste mener at
barn har godt av å gå i barnehage, men det
forutsetter at barnehagen holder en god peda-
gogisk kvalitet.

Dersom trenden med dispensasjoner og
fortsatt drift på tross av ukvalifisert personale
fortsetter, blir dette vanskelig. Det er allerede
i dag et problem at kvalifiserte førskolelærere
velger seg vekk fra barnehagen og over i skolen
og andre arenaer. Dette problemet vil neppe
forsvinne med det første.

Pedagogisk styrke

En forutsetning for barnehagen som lærings-
arena er altså at den har et godt pedagogisk
personale. Personalet skal sørge for en sikker
og god drift av barnehagen, trygghet og utvik-
ling for barna, samt at lov og rammeplan for
barnehagen blir fulgt. For å sikre dette er man
nødt til å ha en viss andel pedagogisk fag-
personale som er godt kjent med disse utfor-
dringene, og er utdannet på området. Regje-
ringen har snakket mye om antall nye
barnehageplasser som må opprettes, men
urovekkende lite om hvor mange utdannede
førskolelærere som trengs for å fylle stillin-
gene i barnehagene. Det virker som om regje-
ringens fokus er på antall barnehageplasser,

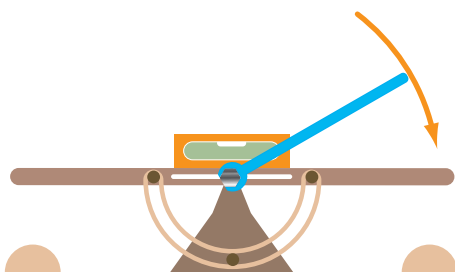

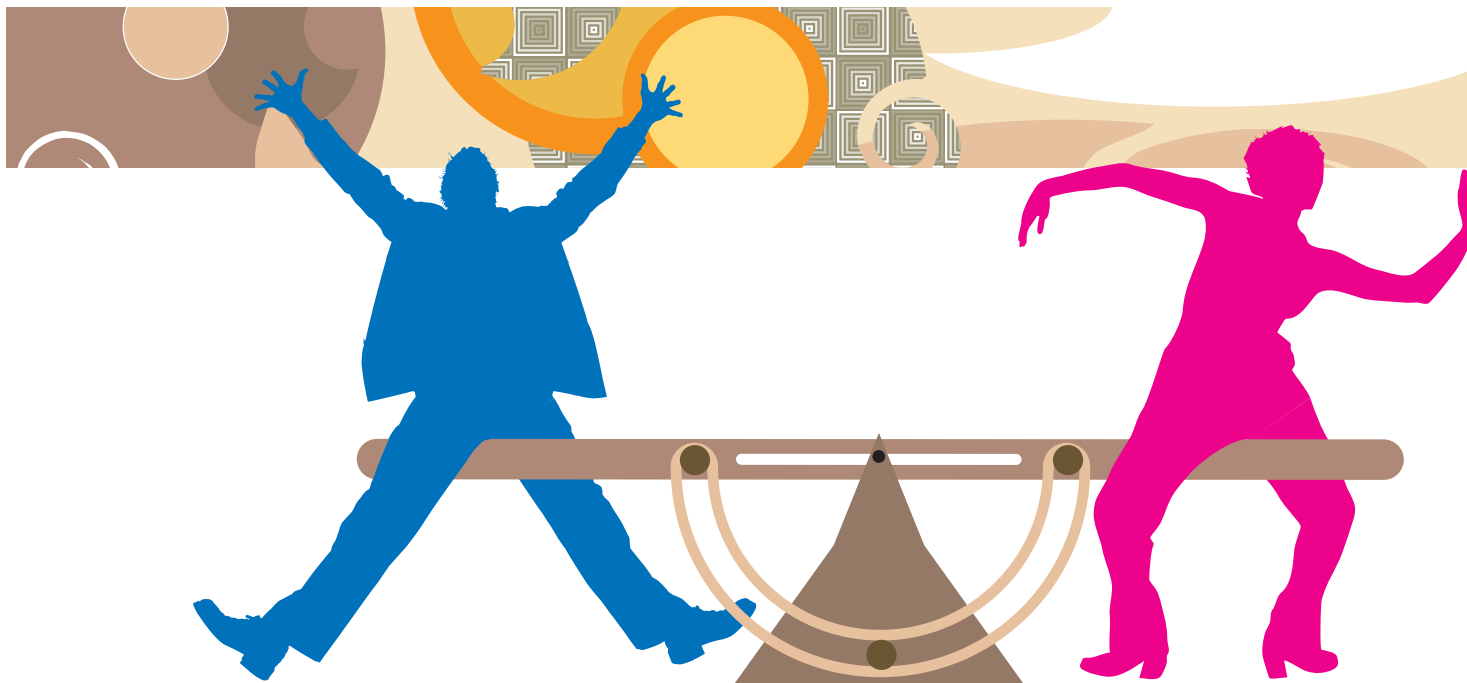
Artikkelforfatterne: Knut Eri Bjel-
land (øverst) er leder av Pedagog-
studentene. Erik Nygaard er nest-
leder. Pedagogstudentene (PS),
som er Utdanningsforbundets
studentorganisasjon, har ca
11.500 medlemmer.

(Foto: Copyright PS)

og ikke på den pedagogiske kvaliteten barne-
hagen skal tilby barna. Utdanningsforbundet
har anslått at det i dag mangler ca 1200 før-
skolelærere i Norge. Neste år anslår de at tal-
let vil øke til over 2800. Totalt kan hele 19.000
barn ende opp i en barnehageavdeling uten
tilstrekkelig pedagogisk personell. Dette er
svært høye tall som viser at Norge står overfor
en stor utfordring.

I februar 2005 ble det lagt frem en hoved-
oppgave skrevet av Lars Johannessen Kirke-
bøen ved Universitetet i Oslo. Oppgaven viser
en oversikt over de mest og minst lønnsomme
utdanningene i Norge i dag, ut i fra livslønns-
inntekt. Dagens Næringsliv pustet støvet av
hovedoppgaven i forbindelse med en artikkel
fredag 8. desember i fjor med overskriften
«Norges mest lønnsomme yrke». Dessverre,
men ikke overraskende, var dette ikke før-
skolelæreryrket. Tvert imot viser hovedopp-
gaven at førskolelærere kommer ut som de
store taperne. De eneste som kommer dår-
ligere ut enn førskolelærerne lønnsmessig,
er de yrkesaktive uten utdanning utover
grunnskolen. Dette forteller oss imidlertid
også at førskolelærere ikke velger sin utdan-
ning på bakgrunn av lønn, men av et ønske
om å jobbe med barn.

Førskolelæreren utfører en av samfunnets viktigste oppgaver. Foreldre som velger å sende sine barn i barnehagen skal kunne være sikre på at de møter kvalifiserte og utdannede voksne. Førskolelærerutdanningen handler i tillegg til arbeid med barn om samarbeid med foreldre. Foreldrenes lovfestede rett til innflytelse over barnehagen må ivaretas av kvalifisert personale, dersom samarbeidet skal bli noe mer enn en papirbestemmelse. Disse oppgavene er alle sentrale elementer i førskolelærernes utdanning, som man ikke kan forvente tilfredsstillende ivarettatt av ufaglært personale. Det er derfor merkelig at en så viktig jobb ikke blir verdsettet verken i form av status eller lønn.

Barnehagedekning uten kvalifisert personale

Regjeringen har lovet full barnehagedekning innen utgangen av 2007. Det hjelper lite å bygge nye barnehager dersom man ikke har personalet som skal utføre arbeidet. Allerede nå ser man at flere barnehager enn noensinne har søkt om dispensasjon til å fylle førskolelærerstillinger med personale som ikke innehar en førskolelærers kvalifikasjoner. Spesielt gjelder dette på Østlandet, og da særlig i Oslo-området. Det er naturlig å tro at økningen i antall dispensasjoner vil øke betraktelig når barnehageutbyggingen er ferdig i utgangen av 2007. Lov om barnehage sier at det skal være minst en førskolelærerutdannet pedagogisk leder per barnegruppe. Størrelsen på barnegruppen avhenger av alderen på barna. Fylkesmannen har anledning til å gi dispensasjon fra kravet om utdanning. Dette har blitt gjort ved flere barnehager, da de ikke har klart å rekruttere nok førskolelærere til stillinger. Denne dispensasjonen kan til alt overmål gjøres permanent etter tre år om barne-

hagen innen den tid ikke har greid å finne en kvalifisert søker. Regjeringen anslår selv at omkring 10 prosent av de pedagogiske stillingene i norske barnehager besittes av ufaglærte på dispensasjon.

Utdanning til arbeidsløshet?

For å bli førskolelærer kreves det at man tar en treårig profesjonsutdanning. For å komme inn på høgskole eller universitet kreves generell studiekompetanse eller realkompetanse. Studenter velger å investere både tid og penger i studier etter videregående, noe som viser seg å være så til de grader ulønnsomt. Det blir svært galt at førskolelærerstudentene skal tape penger på en slik investering. Det kommer fram av Johannessen Kirkebøens oppgave at førskolelærere i alt taper ca 17 prosent på utdanningen sin. De som velger å ta førskolelærerutdanning, velger det som nevnt ikke på grunn av lønn, men på grunn av ønsket om å arbeide med barn. Allikevel ønsker arbeidstakere en sikker inntekt som står i sammenheng med det arbeidet de gjør. Høyere utdanning skal lønne seg.

Vi ser altså en situasjon der antallet barnehager daglig øker, med redusert kvalitet som en naturlig og smertefull konsekvens. Barnehagens balanse mellom faglært personale og assistenter, som er av så stor betydning for å sikre barnas utbytte av tilbudet, forrykkes for hver ny dispensasjon. Situasjonen blir ikke mindre merkelig av at regjeringen lovpriser personalet i barnehagene og deres betydning. Dette er fagre ord, men de må følges av handling. Hvis ikke, risikerer vi at den neste stortingsmeldingen blir hetende «og ingen lo». En utvikling der barnehagenes pedagogiske innhold svekkes er en urovekkende utvikling for alle barnehagebarn. For barn med spesi-

elle behov kan den være direkte kritisk. Muligheten for utredning og tidlig inngripen mot skjevutvikling er av avgjørende betydning for å sikre gode utviklingsbetingelser for de svakeste.

En rekrutteringsplan for førskolelærerne, med sikte både på å utdanne flere, og på å holde de ferdig utdannede i barnehagen, skal legges frem til våren. At en slik plan ville vært nyttig allerede før utbyggingen var i gang skal vi ikke bruke tid på. Vi forventer imidlertid at denne planen inneholder konkrete grep for å gjøre barnehagene til reelle pedagogiske arenaer, og ikke rene oppbevaringsplasser for barn.

Fjern dispensasjonsmuligheten

At et reelt lønnsloft som faktisk gjør det lønnsomt å bli førskolelærer vil ha stor betydning nærer vi ingen tvil om. Dessverre kan det allerede være for sent for slike tiltak. Det tar tre år å utdanne en førskolelærer. Det er ironisk nok like lang tid som det tar å gjøre en dispensasjon fra kravet om pedagogisk kompetanse til en permanent tilstand. Vi risikerer altså en situasjon der vi har tilstrekkelig antall utdannede førskolelærere, men ingen arbeidsplasser å tilby dem fordi stillingene er fylt opp gjennom dispensasjoner, og de som nyter godt av dispensasjonene har sine faste, trygge jobber.

Dersom regjeringen virkelig ønsker å fylle barnehagene med kvalifisert personale i fremtiden, kan noe så enkelt som å fjerne muligheten for varige dispensasjoner for kompetansekrav være et langt mer effektivt grep enn all verdens fagre rekrutteringskampanjer. Da sikrer vi i alle fall at de nyutdannede har en jobb å gå til.

- Barnehagen trenger forskning og den må være praksisnær

- Alle som er opptatt av den gode barnehagen, av kvalitetsbarnehagen, må gå inn for barnehageforskning, og mer av den enn det som er tilfelle i dag, sier Frode Søbstad. - Forsknings- og utviklingsarbeid må imidlertid være en praksisnær virksomhet, slik at det oppstår en fruktbar interaksjon mellom barnehage og forskning.

Barnehageforskningen ser ut til å bli prioritert av Kunnskapsdepartementet for tiden, og det synes professor Frode Søbstad naturligvis er utmerket. Det kan nå søkes om forskningsmidler hos Norges forskningsråd fra programmet *Praksisrettet forsknings- og utviklingsarbeid for barnehage, grunnopplæring og lærerutdanning* (forkortet *Praksisrettet FoU* - se også side 19).

- Forskningsrådet har i forbindelse med utlysningen av disse forskningsmidlene sterkt understreket at nye prosjekter bør være praksisforankret og at de gjennomføres i samarbeid med aktørene på barnehagefeltet, både barnehageeierne og selvfølgelig styrerne og de øvrige ansatte i barnehagene, sier Søbstad. - Det betyr at en politisk linje utformet i departementet og regjeringen nå framstår som offisiell politikk i forbindelse med Forskningsrådets utlysning. Det sies altså at det må være en sterk kobling mellom forskning og praksis. De som får midler, må også ha en plan for formidling og implementering av resultatene. Dette synet innebærer en sterkere vilje hos vår politiske toppledelse til å se at det må være interaksjon mellom forskningen og barnehagehverdagen. Glimrende! For når sant skal sies, har Forskningsrådet hatt for vane å prioritere universitetsforskerne, mens høyskoleforskerne er blitt desavuert i sammenligning.

Nettopp målet om interaksjon burde være svært velegnet for kombinasjonen forskning og barnehage.

- Førskolelærerne er en yrkesgruppe som utmerker seg ved å kjøpe mye faglitteratur, sier Søbstad. - De leser bøker, de går på kurs og deltar på seminarer og konferanser. På den måten prøver de å sette seg inn i ny tenkning og ny forskning, og å følge opp det nye som kommer.

Han mener at førskolelærerne er dyktigere i så måte enn mange andre høyskoleutdannede grupper.

- Norsk barnehageforskning har i alle år fortrinnsvis skjedd ved førskolelærerutdanningene ved høyskolene. Min mening er at vi hele tiden har hatt et svært godt samarbeid med de ansatte i barnehagene i den forbindelse. Årsaken til det gode forholdet er selvsagt at vi hele tiden har studenter ute i praksis, og disse studentene møter vi når vi kommer igjen senere og studentene er blitt ferdige førskolelærere.

- Mange ved førskolelærerutdanningene holder kurs ute i barnehagene, og vi arrangerer seminarer og konferanser som førskolelærerne gjerne deltar på. Og når vi publiserer bøker, artikler og rapporter, leser de dem, sier han.

Søbstad understreker at mange av de prosjektene førskolelærerutdanningene arbeider med, innebærer stadig dialog med førskolelærerne, med øvrige barnehageansatte, med

foreldrene, og også - ikke minst - med barna.

- Vår måte å arbeide på innebærer at vi har kunnet tilføre grasrota, for å kalle dem det, mye kunnskap og innsikt - men sannelig har vi fått mye kunnskap og innsikt tilbake fra grasrota også! Her er det med andre ord nettopp snakk om praksisnær forskning som også i stor grad har kommet undervisningen ved førskolelærerutdanningene til gode.

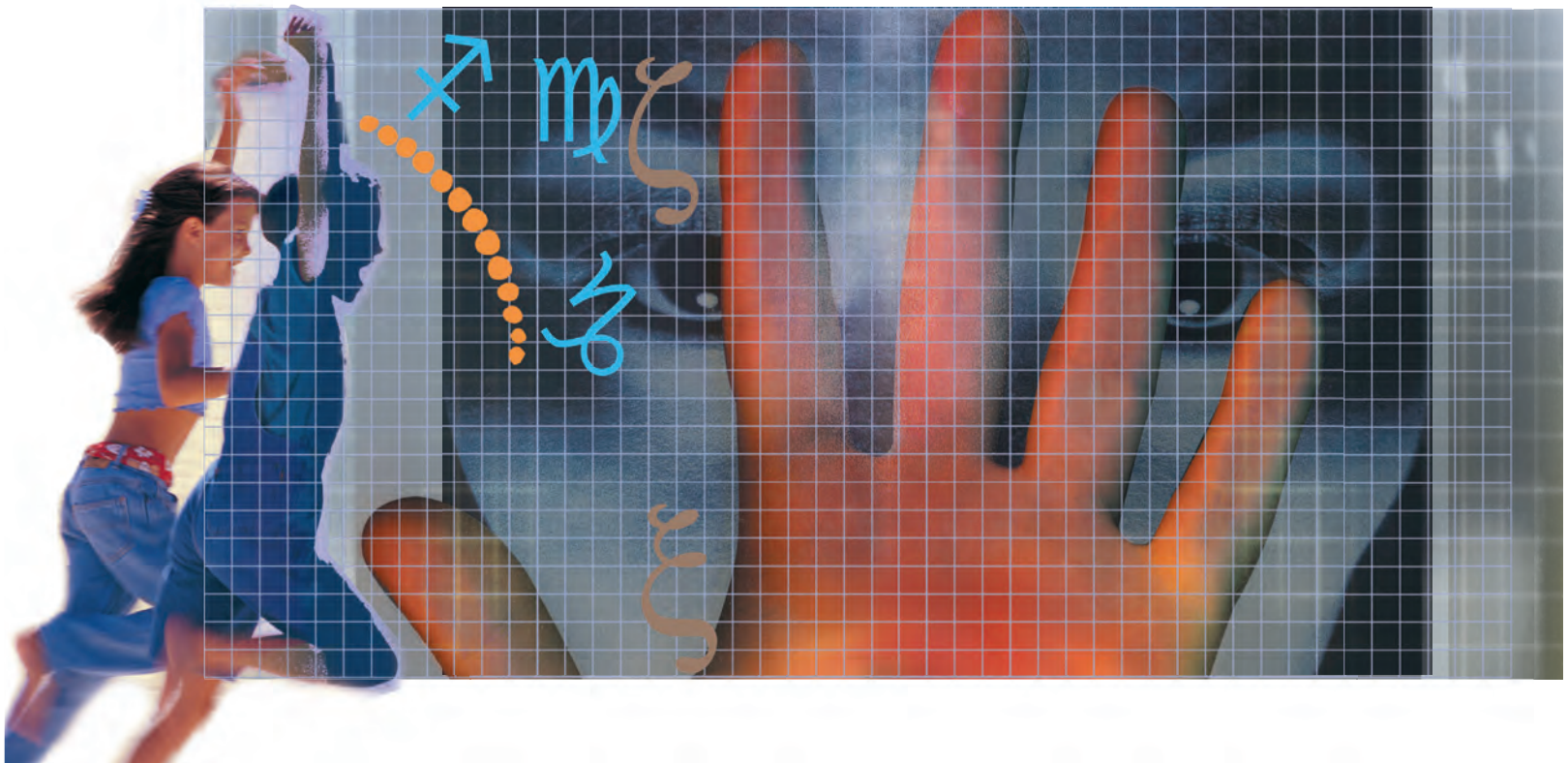
Ikke bare idyll

- Selv om jeg til nå har pekt på det jeg synes er positivt ved situasjonen, betyr det selvfølgelig ikke at alt er idyll, fortsetter han - og med det retter han en viss kritikk mot det han kaller den akademiske forskningen - universitetsforskningen - rettet mot barnehage og skole.

- Den akademiske forskningen har ikke alltid hatt lite sterke tradisjoner for praksiskontakt. Ofte er forskerne ute og samler data en kort periode, så drar de tilbake til sine lune huler ved universitetene for å skrive en artikkel eller rapport som de så får publisert. Tilbakemeldingen til praksisfeltet, det vil si til den barnehagen eller den skolen som har vært involvert, har trolig ikke alltid vært like god. Det kan nok skyldes et noe svakt engasjement for praksisfeltet, mange universitetsforskere vil vel synes det er viktigere å oppnå status i et internasjonalt forskningsmiljø og å oppnå publiseringspoeng.

- Jeg skal selvfølgelig ikke skjære alle universitetsforskere over en kam, sier han, - men mitt generelle inntrykk er at interessen for faglig interaksjon med grasrota i barnehagen ikke er svært stor.

Søbstad har selv undervist og forsket i sju år ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) i Trondheim. Der ble det ofte snakket varmt om praksis, uten at virksom-

heten dermed ble særskilt praksisnær. Han mener forskerne ved høyskolene står praksis atskillig nærmere, men også for dem er det fortsatt mye å oppnå. Men tross alt er det tradisjon for relativt stor grad av nærhet mellom førskolelærerutdanningene og barnehagene, en tradisjon som etter Søbstds mening stimuleres av førskolelærernes iver etter å holde seg faglig og forskningsmessig oppdatert.

- Det kan nesten bli for mye av det gode, antyder han, idet han mener det kan være en tendens til å «surfe» på alle nye tanker og ideer etter hvert som de dukker opp.

Det er også førskolelærerutdanningene ved høyskolene som står for svært mye av barnehageforskningen, noe som også framgår av en oversikt fra Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) for få år siden. Den aktuelle oversikten ble skrevet av professor Randi Dyblie Nilsen ved Norsk senter for barneforskning (NOSEB) ved NTNU, professor Jan-Erik Johansson ved Høgskolen i Oslo (HiO), og NOVA-forsker Lars Gulbrandsen. I oversikten er det som er gjort av forskning ved universitetene godt representert og presentert.

- Forfatterne av NOVAs oversikt bortdefinerte imidlertid en rekke høyskoleprosjekter som kanskje ikke var like godt dokumentert i alle faser av gjennomføringen, sier Søbstd.

- Oversikten gir derfor etter min mening ikke et rettferdig bilde av høyskoleforskningen. Når det gjelder høyskolenes evne til å dokumentere arbeidet, har det skjedd en bedring etter år 2000. Dermed vil det heretter bli lettere å få øye på den store aktiviteten som skjer ved høyskolene, inkludert førskolelærerutdanningene.

- Også departementet har vel ment at den formelle kompetansen ved høyskolene burde vært større, og det er nok riktig. Mange miljøer er små og har litt for lite formell kompetanse, selv om realkompetansen kan være god. Jeg vil imidlertid få påpeke at de miljøene vi finner ved for eksempel HiO og her ved Dronning Mauds Minne, Høgskole for førskolelærerutdanning (DMMH), og til dels ved Høgskolen i Vestfold (HiVe), er preget av mange ansatte med høy akademisk kompetanse, lang erfaring og til dels stor produksjon av rapporter og faglitteratur. Dette er solide miljøer, og flere andre ligger hakk i hæl. De to dominerende er nok fortsatt HiO og DMMH, slik det alltid har vært, sier han.

Norsk ikke toneangivende

Det vil være feil å si at norsk barnehageforskning er toneangivende internasjonalt, til det har vi ikke vært flinke nok til å fremme egen sak, mener Søbstd.

- Noe er imidlertid i ferd med å skje. Flere kolleger reiser nå ut og holder innlegg på internasjonale konferanser, og de publiserer i internasjonale tidsskrifter. Jeg innbiller meg at vi står foran en ny giv ved høyskolene, der ett resultat kan bli økt internasjonal oppmerksomhet om det vi driver med, sier han.

Norsk barnehagepolitikk får mye ros i rapportene *Starting Strong* og *Starting Strong II*, publisert av Organisasjonen for økonomisk

Intervjuet: Frode Søbstd er professor ved Dronning Mauds Minne, Høgskole for førskolelærerutdanning (DMMH) i Trondheim.

Han ledet utvalget som utarbeidet rapporten *Klar, ferdig, gå – Tyngre satsing på de små* om kvalitet i barnehagesektoren til Barne- og familiedepartementet i mars 2005. Han har skrevet en rekke bøker, men av særlig betydning for denne artikkelen kan nevnes *Observasjon og intervju i barnehagen* sammen med professor Gunvor Løkken ved DMMH (Universitetsforlaget 1995, oppdatert 3. utgave 2006) og *Kvalitetsarbeid i barnehagen* sammen med høyskolelektor Kari Kvistad ved DMMH (Cappelen Akademisk Forlag 2005).

(Foto: Rune Petter Ness)

Kampen om ressursene

Forskerforbundet har fått rykte på seg for å mene at dagens barnehagepolitikk stjeler penger som ellers ville tilfalt forskningen. Frode Søbstad synes hvis så er tilfelle at forskerne urettmessig hakker på barnehagen, og han kaller dem respektløse.

Forskerbundet ser ut til å konstruere en motsetning mellom akademisk forskning og barnehagebygging, mener Søbstad.

- Jeg er også forsker, og jeg synes også det er ille at regjeringen later til å ta et hvileskjær når det gjelder å bevilge til forskningsformål. Men hvorfor skal Forskerforbundet absolutt henge ut barnehagen? Er den noe mindreverdige? Forskerne undervurderer det kvalitativt gode arbeidet som utføres i barnehagen og ønskeligheten av å kunne videreutvikle dette arbeidet.

- Jeg er glad for at departementet gjennom blant annet rammeplanen støtter arbeidet med å fremme den kvalitativt gode barnehagen. Forskerne, derimot, mangler åpenbart forståelse av hva som skjer i en barnehage. Hadde de skjønnet det, hadde de sett at det er i barnehagen vi finner framtidens forskere!

samarbeid og utvikling (OECD – se artikler i Første steg nr. 3 og 4 i 2006). Det denne politikken roses for, er sin brede og helhetlige tenkning i forhold til barna. Og det er disse spesifikke sidene ved den norske barnehagen Søbstad framholder at vi må arbeide videre med også forskningsmessig.

- Det utføres mye utmerket forskning i mange land, men vi må huske på at det også kan være store forskjeller mellom barnehagene i forskjellige land og norske barnehager. Utenlandske forhold kan derfor ikke overføres ukritisk til norske. I vår forskning må vi ta utgangspunkt i nasjonale forhold og hva vi legger i kvalitet i barnehagen, understreker han.

Norge er selvfølgelig en del av Norden, og Søbstad roser villig svært mye av det som skjer ved nordiske institusjoner som Lärarhögskolan i Stockholm, Göteborgs universitet, Danmarks Pædagogiske Universitet i København, og ved universitetene i Helsinki og Turku (Åbo) i Finland. Norge ypper seg imidlertid med en stor internasjonal konferanse i september 2008 i regi av Nettverket Barnehageliv, som består av DMMH, HiVe og Universitetet i Stavanger (UiS). Konferansen neste år finner sted ved UiS.

Den vanskelige formidlingen

Høgskolefolk skriver mye. Mange artikler kommer på trykk i diverse tidsskrifter, en god del bøker kommer ut hvert år. Noen forskere har gjennom mange års arbeid av til dels banebrytende karakter klart å feste seg i sine leseres bevissthet med en tydelig og viktig profil.

- Jeg tror de aller fleste som arbeider i norske barnehager forbinder noe med navn som Berit Bae og Gunvor Løkken, sier Søbstad. - Førsteamanuensis Berit Bae ved HiO har gjennom et tidsrom på over 20 år opparbeidet seg en enorm tillit og troverdighet blant førskolelærerne. Bases resultater blir ikke bare lest og forstått, de blir også forsøkt realisert i barnehagehverdagen.

- Professor Gunvor Løkken her ved DMMH lanserte begrepet «toddler» gjennom boken *Toddlerkultur* (Cappelen Akademisk Forlag, Red.s anm.) for få år siden. I dag brukes uttrykket «toddler» om ett- og toåringene med stor selvfølgelighet også utenfor DMMH, til og med i dagspressen. Og selvfølgelig finnes det flere enn Bae og Løkken.

Men hvor mye av det som skjer siver ut til folk flest? Hvor ofte har eksempelvis Adresseavisen, lokalavisen for Trondheim og trønderfylkene, oppslag som har med barnehagen å gjøre? «Ikke akkurat daglig,» innrømmer Søbstad.

- Men den årlige toddlerdagen ved DMMH blir som regel fulgt opp reportasjemessig av Adresseavisen, sier Søbstad som humrende minnes tittelen *Ikke kødd med toddlerne*, nettopp fra «Adressa», som gjerne stiller med erfarne og dyktige journalister som kan slå til med svært så spenstige saker. - Da kan det også bli lokal-TV-innslag, og til og med NRK har vært på besøk.

Nettopp Adresseavisen følger til en viss grad det som skjer ved DMMH. Andre lokalaviser følger kanskje i varierende grad det som skjer ved en nærliggende høgskole. HiVe har utviklet et forholdsvis godt samarbeid med

Tønsbergs Blad. Men ofte er det stille. I desember i fjor kom Stortingsmelding 16 som tar for seg «Tidlig innsats for livslang læring», der barnehagen og alle etterfølgende trinn i utdanningssystemet blir viet stor oppmerksomhet og der barnehagens viktighet blir tydelig framhevet, men meldingen ble nærmest fullstendig neglisjert av massemediene. Og hvordan kan innholdet i meldingen nå ut til folk flest da?

Informasjonsfolk finnes det snart flere av enn sopp i skogen etter regnvær. Men som Søbstad sier: - Jeg tror nok informasjonsmedarbeiderne i departementene, hos fylkesmennene og ved høgskolene kunne vært enda mer offensive overfor massemediene enn det de er.

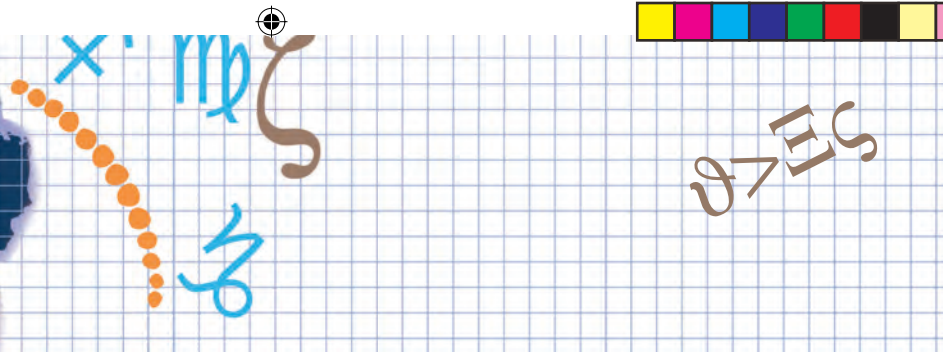
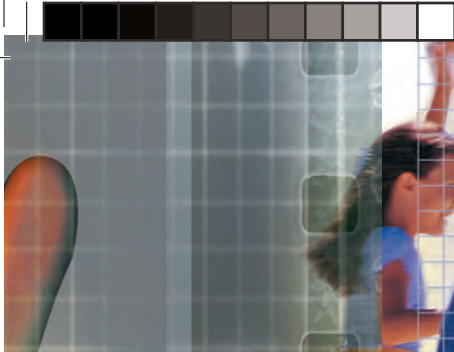
Likevel har han et håp om at ting er i endring til det bedre: - Jeg mener vi kan spore et voksende og virkelig engasjement hos allmennheten, hos foreldrene, hos politikerne – og dermed også i mediene – i forhold til barnehagepolitikk. Regjeringens satsing på full barnehagedekning vekker positiv oppmerksomhet og har stor støtte. Barnehager er faktisk i vinden for tiden! Der er kanskje derfor noen forskere er blitt sure, barnehagen får en oppmerksomhet som ikke kommer deres egen forskning til gode mediemessig og ressursmessig (se egen sak).

Vil ha det sterke mellomleddet

- Etter min mening mangler vi et tydelig og sterkt mellomledd på fylkesnivå og enda mer på kommunenivå, sier Søbstad. - Jeg snakker om mellomleddet mellom forskningsmiljøene og førskolelærerne i barnehagene, et mellomledd som består av fagpersoner med høy barnehagefaglig kompetanse. Vi trenger et faglig og forskningsmessig oppdatert mellomledd som kan sette i gang prosjekter på eget initiativ for i samarbeid med førskolelærerne å føre barnehagene framover.

Selv om han mener barnehagens folk ofte er flinke til å finne veien framover på egen hånd, etterlyser han flere fagfolk med hovedfag eller mastergrad i barnehagepedagogikk. Som han sier: - Vi har mange nok jurister og økonomer og folk med skolebakgrunn på feltet.

Store kommuner bør bare sette i gang, de små og ressursfattige bør få hjelp til det, mener han. DMMHs samarbeid med Fylkes-

mannen i Sør-Trøndelag til hjelp og støtte for kommunene i fylket er for øvrig ett eksempel på hvordan ting kan gjøres (se Første steg nr. 1 og 2/2006).

På nivået under mellomleddet, det vil si i den enkelte barnehage, slår han fast at halvparten av de ansatte må ha førskolelærerutdanning, for øvrig i tråd med Utdanningsforbundets syn. Nå har bare en tredel av de ansatte førskolelærerutdanning, og det er altfor dårlig til å oppnå godt fungerende faglige miljøer i hver enkelt barnehage, i alle fall som hovedregel.

- Liv Gjems ved HiVe framla i fjor sin doktoravhandling som blant annet sier noe om viktigheten av faglig kompetanse i forhold til barns læring. Det kreves fagfolk for å utvikle barnehagen som et lærende miljø.

Forskning og praksis

Søbstad tror ikke forskning uten videre forandrer praksis: - Økonomiske forhold og andre utviklingstrekk i samfunnet spiller også en stor rolle og vil kunne forandre oss mer enn hva forskningen vil kunne. Det gjelder også for barnehagens del.

- Vi forskere må være ydmyke og forstå at forskningen ikke uten videre vil frelse verden eller forbedre barnehagen. Skal forskning føre fram, må vi ha kontakt, dialog og interaksjon med grasrota. Og det vil stille krav til både forskerne og førskolelærerne!

Barnehageministeren

Øystein Djupedal sies å innta en positiv holdning til betegnelsen «barnehageminister», men lederen av Stortingets kirke-, utdannings- og forskningskomité mente det neppe positivt da hun brukte ordet.

Bjarne Hodne viser til Klassekampen i intervjuet på denne siden, men også komitéleder Ine Marie Eriksen fra Høyre har uttrykt frykt for at Djupedal ville bli mer barnehageminister enn forskningsminister i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett i fjor.

Forskerforbundets egen ansvarlige redaktør, Ingar Myking i Forskerforum, skal også ha uttrykt seg barnehagefiendtlig med

påstander om at forskningen ville havne «i skuggen av barnehagene» i Forskerforum nr. 9/2005.

Turid Thorsby Jansen, Mari Pettersvold og Solveig Østrem ved Høgskolen i Vestfold kommenterte den angivelige forskerangsten i Første steg nr. 1/2006, og de har også hatt ordet i Forskerforum. Så en viss debatt er det blitt, og det er ifølge Hodne bare positivt.

- Vi er for barnehager!

- Vi er sammen om å utdanne dem som skal arbeide i barnehagen, sier Forskerforbundets leder Bjarne Hodne med adresse til alle medlemmer av seksjon barnehage og alle andre barnehageinteresserte. - De barna som nå får barnehageplass, skal ha de best utdannede førskolelærerne. Men disse barna skal også videre inn i et samfunn som i økende grad er basert på kunnskap. Derfor må vi sikre vekst til forskningen i årene som kommer.

Kulturhistoriker og professor Bjarne Hodne, Forskerforbundets nytiltrådte leder, er lei seg for at det i vide kretser har festet seg et inntrykk av at Forskerforbundet er på krigsstien fordi det angivelig mener at tidens storstilte barnehageutbygging skjer på bekostning av midler til forskning. Dette er en feiloppfatning Hodne ønsker å avlive.

- Vårt syn er ikke at barnehageutbygging stjeler forskningsmidler, slår han fast.

Ikke Forskerforbundets påfunn

- Det begynte med at avisen Klassekampen brukte betegnelsen «barnehageministeren» om Øystein Djupedal i en artikkel om revidert nasjonalbudsjett 18. mai 2006. «Barnehageminister» er med andre ord ikke et begrep Forskerforbundet har funnet på, sier Hodne.

- Så er det dette med «hvileskjæret», det vil si det faktum at forskningen i inneværende budsjettperiode fikk et langt dårligere budsjett

enn det vi i Forskerforbundet hadde håpet på. «Hvileskjær» er for øvrig Djupedals eget begrep. Koblingen mellom brutne budsjettforventninger og satsingen på barnehageutbygging står imidlertid ikke for vår regning!

- Barnehager er vi for! Forskning som kan gi oss enda bedre barnehager er vi selvsagt også for, sier han.

Sier nei til ran

- Djupedal har valgt å satse på barnehageutbygging, vel og bra. Det vi gjør, er å be Djupedal se alvorlig på forskningen også. Vi ber ikke om at det tas penger fra barnehagene. Han måtte sikkert foreta valg idet budsjettet ble utarbeidet, men de valgene regner vi med at regjeringen vil supplere i betydelig grad ved neste budsjett, sier Hodne, med følgende tillegg: - For vi tåler ikke et «hvileskjær» til.

Og: - Men vi baserer ikke vår optimisme når det gjelder neste budsjett på ran fra andre ...

Han ser mye positivt ved den debatten som har oppstått: - Det som har skjedd er at vi har fått satt fokus på sammenhengene i utdanningssystemet, for ting henger jo i hop. Og satsing på forskning vil jo også si satsing på barna - det er i barnehagen vi finner morgendagens forskere.

Intervjuet: - Vi er for både barnehager og barnehageforskning, sier Bjarne Hodne, leder av Forskerforbundet, dr. philos., og professor i kulturhistorie ved Universitetet i Oslo. Avstanden mellom Hodne, Forskerforbundet og for eksempel Frode Søbstad ved DMMH er derfor kanskje i virkeligheten ikke så stor.

(Foto: Ingar Myking, Forskerforum)

Uten førskolelærere – ikke god nok kvalitet

Uten førskolelærere vil vi ikke få en barnehage med den kvaliteten vi vil ha, fastslår kunnskapsminister Øystein Djupedal utvetydig. Han legger fram sin rekrutteringsplan for flere førskolelærere til barnehagen i løpet av våren, trolig etter påske.

Barnehagen er blitt en politisk topp-prioritert oppgave for den rødgrønne regjeringen, en oppgave som statsminister Jens Stoltenberg selv framhever og understreker viktigheten av. Det er kunnskapsminister Øystein Djupedal, fagstatsråden for barnehagesaker, både glad for og stolt over. 2007 ligger da også an til å bli det året da regjeringen langt på vei klarer å komme i mål med den barnehagesatsingen den har lovt å komme i mål med nettopp i år – «langt på vei» fordi ikke riktig alle kommuner vil klare full barnehagedekning trass i regjeringens sterkt prioriterte mål. Høyre-/Fremskrittsparti-styrte Oslo er det mest iøynefallende eksemplet på en kommune som ikke vil klare det.

- Ikke bare er vi i ferd med å oppnå full barnehagedekning, vi gjør det samtidig med at vi reduserer prisen og samtidig med at vi opprettholder en høy kvalitet, begge deler viktig, sier Djupedal til Første steg. - Mange lederskribenter i pressen kritiserte oss da vi gikk i gang med dette arbeidet, de påstod at dette ville ikke gå i hop. Det er vi i ferd med å motbevise.

- Hva som er full barnehagedekning vet vi nemlig ikke før vi har oppnådd en pris som er overkommelig for det store flertall. I og for seg er det svært lett å oppnå full barnehagedekning, det er bare å sette opp prisen, så har vi full barnehagedekning i morgen den dag. Dét sier jo imidlertid ingenting om det reelle behovet for barnehageplass, sier Djupedal med en henvisning til Høyres forslag i partiets statsbudsjettforslag for fjoråret om å øke prisen for en barnehageplass «ganske vesentlig».

Djupedal karakteriserer det regjeringen er i ferd med å oppnå i barnehagepolitikken som «historisk». Men selv om barnehageplasser nok er svært viktig, er det grunnlag for å diskutere kvaliteten av det tilbudet mange barn vil motta.

Rekrutteringsplan

- Det vi har klart i en periode med sterk vekst i antall plasser, er å opprettholde andelen førskolelærere i barnehagen, sier Djupedal. - Det betyr at i en periode der barnehagen har mottatt titusener av nye barn, er antallet førskolelærere målt i prosent omtrent det samme. Det betyr at flere tusen nye førskolelærere har valgt å bli i barnehagen i stedet for å finne seg noe annet å gjøre, noe jeg er glad for.

Djupedal vet selvsagt om den mangelfulle pedagogiske bemanningen i mange barnehager i Oslo og Akershus: - Denne mangelen på pedagogisk personale, på førskolelærere, skyldes mange forhold, og disse forholdene er vi i ferd med å kartlegge. Vi vil legge fram en rekrutteringsplan i løpet av våren, trolig etter påske. Vi vet at uten førskolelærere oppnår vi ikke den kvaliteten vi vil at våre barnehager skal ha.

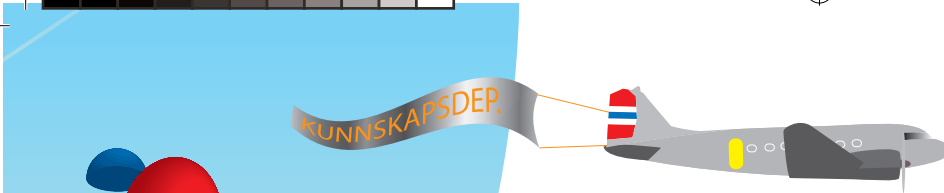
Han viser til Stortingsmelding 16 (2206 – 2007) ... og ingen stor innsats for livslang læring (kom i desember 2006), der førskolelærerne er omtalt som avgjørende viktige for den gode barnehagen, blant annet i forbindelse med behovet for språkstimulering av både norske barn og barn fra språklige minoritetsgrupper.

- Ut fra hensynet til hva vi vil med barnehagen finner jeg det gledelig å se

Intervjuet: Kunnskapsminister Øystein Djupedal representerer Sosialistisk Venstreparti (SV). Han har representert Sør-Trøndelag på Stortinget siden 1993. Djupedal er utdannet ved den

grafiske linjen ved Brundalen videregående skole i Trondheim og har arbeidet som trykker i en trykkeribedrift.

hvor mange søkere det var til førskolelærerutdanningen ved inngangen til innværende studieår, sier han. - Så er det mange som videreutdanner seg for å bli andre ting. Førskolelærerutdanningen gir lik som allmennlærerutdanningen et godt grunnlag for å kvalifisere seg til forskjellige oppgaver i samfunnet vårt, og det synes jeg er utmerket. Målet vårt er likevel at flere av dem som tar en førskolelærerutdanning skal velge å bli i barnehagen. Rekrutteringsmeldingen vil forhåpentlig gi svar på hvordan vi kan oppnå det, og også svar på hvordan vi kan oppnå at førskolelærerutdannede som har valgt andre yrker, velger å gå tilbake til barnehagen. Dette er spørsmål vi arbeider med kontinuerlig.

Dispensasjoner

Oslo og Akershus har ca en tredel av alle dispensasjonene i hele landet når det gjelder stillinger der barnehageloven sier at en førskolelærer skal bekle stillingen. Av 2244 dispensasjoner i hele landet i 2005, forekom 705 i Oslo og Akershus. En avis som Aftenposten har avdekket grove eksempler der private barnehagemillionærer har tjent pengene ved hjelp av massiv bruk av ufaglært arbeidskraft.

- Så vidt meg bekjent har ca 10 prosent av barnehagene en ikke godkjent pedagogisk ledelse, sier Djupedal, som sier han ikke har grunnlag for å tro at det spekuleres i bruk av dispensasjoner.

- Vi har innskjerpet adgangen til bruk av dispensasjoner. Før kunne en eier søke for to år av gangen om han eller hun ikke fikk tak i en førskolelærer til stillingen som pedagogisk leder. Nå må det søkes hvert år.

- Etter min mening er barnehageeierne stort sett ansvarsbevisste og skikkelige mennesker som ser at barnehagen ikke først og fremst skal være et oppbevaringstilbud, men først og fremst et pedagogisk tilbud til barna. Jeg har ingen grunn til å tro at det spekuleres i dispensasjoner, sier han. - Det vil finnes eksempler, men i det store og hele ser det bra ut.

Han oppfordrer foreldrene til å ta det opp i barnehagens dersom der noe de ikke er fornøyd med. De fleste spørsmål løser seg da. I verste fall kan det være riktig å gå ut offentlig. Han kaller engasjerte og ansvarsbevisste foreldre som sier ifra den beste tilsynsfunksjonen en barnehage kan ha.

Ut over foreldrenes påvirkningsmuligheter finnes det også en offentlig tilsynsfunksjon. Den ligger hos fylkesmennene. Djupedal sier at departementet i desember 2006 sendte brev til fylkesmennene om forsterket tilsyn.

Lønnsspørsmålet

Norsk barnehagepolitikk får mye ros i Starting Strong II, den internasjonale barnehagepolitiske rapporten fra Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD), som kom høsten 2006 (se artikkel i Første steg nr. 4/2006). OECD kritiserer imidlertid norske førskolelæreres lave lønnsnivå.

- Lønn er selvfølgelig en medvirkende og viktig årsak til de rekrutteringsvanskene vi har, det tror jeg vi kan være enige om, sier Djupedal. Ut over dette vil han ikke kommentere lønnsspørsmålet, som han sier han ikke har noe ansvar for. Han signaliserer imidlertid at rekrutteringsmeldingen vil inneholde formuleringer om lønn.

- Jeg er ellers glad for at OECD gir oss ros for mye av det vi gjør barnehagepolitisk. OECD ser oss, og ser at vi er i gang med et veldig historisk løft. Organisasjonen peker også på noen utfordringer for oss, utfordringer vi er kjent med og som vi arbeider med, sier han.

- For meg er det viktig at barnehagen nå er løftet til politikken elitedivisjon, et politisk tema også statsministeren bruker mye tid på, noe som forteller at barnehagepolitikken ikke er forankret kun her i Kunnskapsdepartementet og hos meg, men hos statsministeren og i hele regjeringen.

Det såkalte barnehageforliket ble inngått mellom alle stortingspartiene minus Kystpartiet i juni 2003. Det året ble det bevilget over 5 milliarder kroner til barnehagen. De etterfølgende årene ble det bevilget over 18 milliarder kroner.

- Det finnes knapt det samfunnsområde de senere årene som har hatt en brattere vekst enn barnehagen, sier Djupedal, som tiltrådte som kunnskaps- og barnehageminister etter de rødgrønnes valgseier i september 2005.

Førskolelærerutdanningen

Allmennlærerutdanningen står foran en reform som følge av NOK-UTs slaktrapport (NOKUT = Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen, underlagt Kunnskapsdepartementet). Kanskje får vi en allmennlærerutdanning i form av en femårig mastergradsutdanning. Djupedal understreket at ingen konklusjoner foreligger.

Selv om en reform vil dreie seg om allmennlærerutdanningen, vil den kunne få konsekvenser også for førskolelærerutdanningen. Djupedal sier imidlertid at foreløpig har han ikke tenkt på endringer i førskolelærerutdanningen.

Imidlertid: - Ledelse er viktig. Barnehager og skoler er kunnskapsbedrifter som må ledes som sådanne. Jeg er ikke fremmed for å legge mer vekt på pedagogisk ledelse av både barnehage og skole, og å utvikle etter- og videreutdanningstilbud. Gjennom Kunnskapsløftet blir det nå lagt vekt på skoleledelse. Noe lignende kan bli aktuelt for barnehagene, sier han, samtidig som han spiller ballen videre: - Men også barnehageeierne, både kommunale og de private, har et stort ansvar for å løfte personalet kompetansemessig.

Menn

Innen år 2010 skal mannsandelen i barnehagen være oppe i 20 prosent, er Kunnskapsdepartementets mål. Et tilstrekkelig andel menn, en andel på over det dobbelte av hva som er tilfelle i dag, vil innebære en styrking av kvaliteten i barnehagen ettersom alle arbeidsplasser har bruk for begge kjønn.

- Vi ser at det egentlig er enkle grep som skal til for å få førskolelærerutdannede menn til å bli lengre i barnehagen enn det de gjerne har pleidd å være, sier Djupedal. - Ta for eksempel et så enkelt grep som å plassere to menn på samme avdeling. Menn har sitt domene som innebærer muligheten til å snakke om helgas fotballresultater, og det må menn få lov til. Det å ha muligheten til slikt ikkefaglig samvær bidrar til å gi menn et fullverdig arbeidsmiljø. Kvinner har sitt som de liker å prate om, menn har sitt. Vårt mål er å få flere menn inn i barnehagen; det har både barnehagen og mennene godt av!

Vil ha førskole heller enn barnehage

Barnehagen må kjenne sin besøkelsestid, vi trenger mer læring i barnehagen, sier Oslos barnehagebyråd Torger Ødegaard. Han vil ha tettere kobling mellom barnehage og skole, og han vil heller kalle det «førskole» enn barnehage fordi han mener «førskole» gir et riktigere bilde av det han vil skal være innholdet i tilbudet. Han vil imidlertid ikke love full barnehagedekning i hovedstaden i 2007.

Innholdet i barnehagen kommer til å endre seg dramatisk i løpet av de nærmeste årene, spår barnehage- og skolebyråd Torger Ødegaard (Høyre).

- Jeg tror barnehagene vil endre seg fra å være barnehager til i stadig større grad å bli førskoler, med mer og mer læring. Vi ser denne utviklingen i mange andre land, og jeg tror vi her har å gjøre med en tung trend, sier Ødegaard til Første steg. Og han legger til: - Jeg ønsker meg veldig sterkt en slik utvikling.

Han viser til veilederen A, B, C og 1, 2, 3 som Oslo kommune har distribuert til barnehagene og som handler om hvordan barna «på en strukturert og målrettet måte kan leke med ord og bokstaver og tall».

- Jeg vet godt at mange barnehager har praktisert slik lek og opplæring i mange år, og mange av disse vil ikke ha behov for en slik veileder. Mange andre vil imidlertid ha det, de trenger hjelp til å få mer struktur på arbeidet sitt, sier Ødegaard, idet han går videre med temaet som ligger ham kanskje tyngst på hjertet: Mer læring.

- Jeg tror foreldrene kommer til å stille mye strengere krav til innholdet i barnehagen i årene framover, sier Ødegaard, som selv har en gutt som ved inngangen til inneværende skoleår gikk over fra barnehage til skole. - Til nå har foreldrene vært glade til, bare de fikk barnehageplass, og slik er det nok fremdeles, men slik vil det ikke fortsette å være når vi får full barnehagedekning. Da vil foreldrene som sagt begynne å interessere seg for innholdet i større grad enn det de kanskje gjør i dag. Da

vil foreldrene ønske seg barnehager som kan tilby mer enn god og kreativ oppbevaring, da vil de at barnehagen skal stå for læring og stimulering av det enkelte barns lærelyst. Det er blant annet derfor vi har produsert veilederen, som vi har ambisjoner om å utvikle videre.

Han har ansatt to personer som har som heltidsoppgave å reise rundt i barnehagene for å implementere A, B, C og 1, 2, 3.

Vil koble barnehage og skole

- Vi må få til en tettere kobling mellom barnehage og skole slik at vi letter barnas overgang fra den ene til den andre, sier Ødegaard, som har tro på samlokalisering: - Vi skal ikke lenger enn til Sverige før vi finner eksempler på at barnehage og skole er samlokalisert. Ikke at barnehagebarn og skolebarn blandes, men barnehage og skole henger sammen bygningsmessig. Da blir det etter mitt skjønn lettere å samarbeide for de to institusjonene. Fordi jeg er både barnehagebyråd og skolebyråd ser jeg bare fordeler for barna i en slik løsning, og bare fordeler for både barnehage og skole. Resultatet vil bli mer læring, og det er viktig for barna. Det er et viktig både integreringspolitisk og sosialpolitisk virkemiddel. Slik kan vi gi barna bedre muligheter til å lykkes med sine egne liv. Jeg er opptatt av at vi kan få en barnehage som er noe mer i retning av en førskole, der vi stimulerer barnas naturlige nysgjerrighet.

- Jeg kan også tenke meg å gjennomføre en kartlegging som følger barnet i form av en

mappe fra barnehagen og inn i skolen, en mappe som viser lærerne hva barnet har lært.

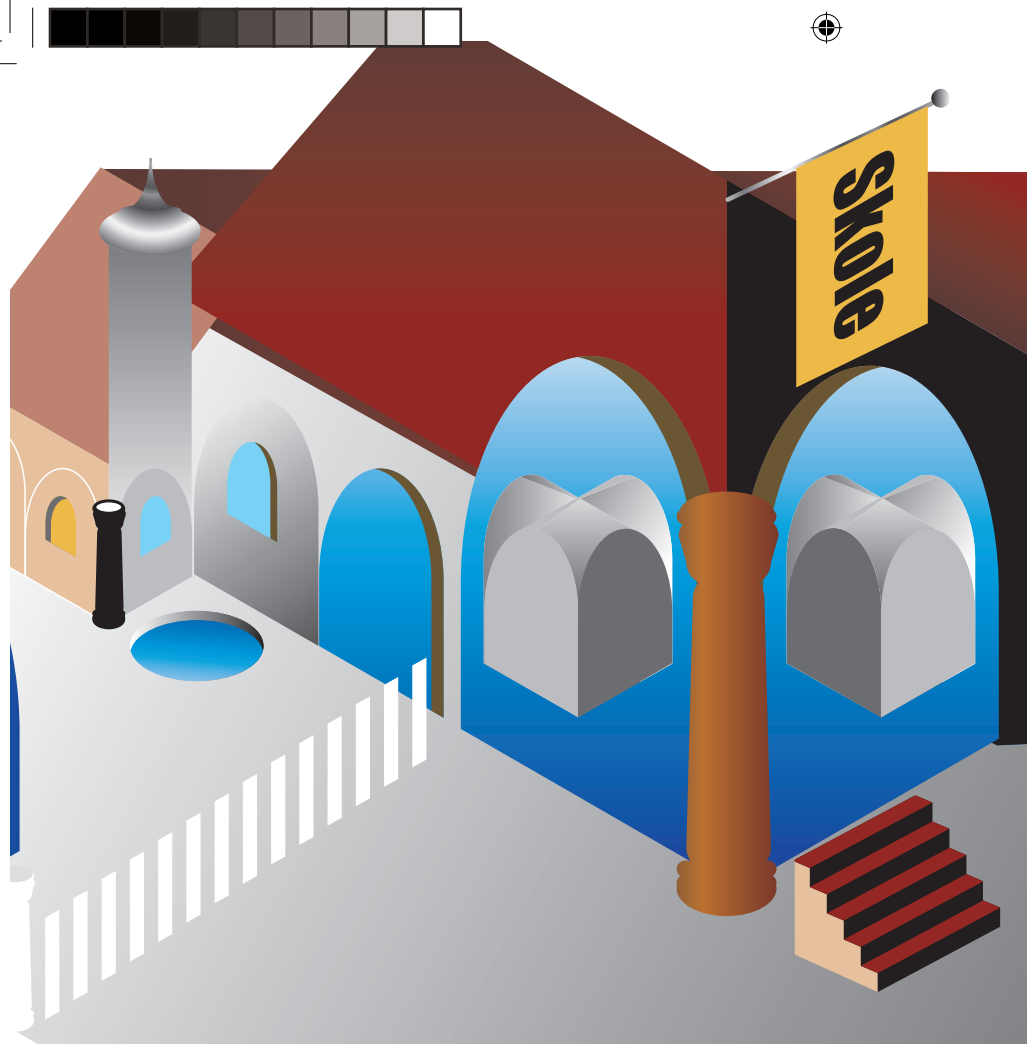
Integreringstiltak

Ødegaard er opptatt av barnehagen som et integreringstiltak. 35 prosent av Oslos barnebefolkning har en minoritetsspråklig bakgrunn. I desember vedtok bystyret ut fra byrådets budsjettforslag å bevilge 77 millioner kroner til stimuleringstiltak for barn som ikke går i barnehage. Pengene skal brukes over fire år. Ødegaard tenker seg disse tiltakene som det han kaller lavterskeltilbud som oppmuntrer foreldre med minoritetsspråklig bakgrunn til etter hvert å plassere barna sine i barnehagen. Prosjektet inngår i det han kaller en bevisst strategi for å få flere grupper til å etterspørre barnehageplasser. Hvilket bringer oss over på temaet hvorfor det er lite sannsynlig at Oslo klarer å oppfylle regjeringens mål om full barnehagedekning i løpet av 2007.

- Oslo har hatt full barnehagedekning som mål siden 2004. Da ble det satt av en halv milliard kroner til bygging av nye barnehager. Siden den gang er avsetningene blitt mange-doblet, og nå har vi satt av over 2 milliarder kroner for å bygge flere tusen nye plasser. Men kommer vi i mål i 2007? Det er det etter min mening umulig å svare på, sier Ødegaard.

I 2005 ble det etablert 3000 nye barnehageplasser i hovedstaden, hvilket var rekord. Men

Intervjuet: Torger Ødegaard representerer partiet Høyre og er barnehage- og skolebyråd i Oslo.

per i barnehagen, lærere for eksempel. Dette sier jeg i lys av den utviklingen jeg ser for meg, en utvikling som også vil stille nye krav til førskolelærerutdanningen.

- Nyutdannede lærere gir ofte uttrykk for praksissjokket, de sier blant annet at de får altfor lite lederopplæring. Mangelen på lederopplæring gjelder også førskolelærerne. Og når vi stiller større krav til innholdet i det som skjer i barnehagen, må utdanningene følge opp det også. Høgskolene må kjenne sin besøkelsestid!

Oslo kommune sentralt har ingen lederopplæring. Bydelene er arbeidsgiverne, og i egenskap av arbeidsgivere samarbeider mange av dem med utdanningsinstitusjoner. Det gjør også kommunen sentralt, men Ødegaard ønsker seg dessuten en dialog med statlige myndig- heter om dette temaet. Poenget hans er at utdanningene må videreutvikles og oppdateres.

Byråden vil ikke snakke mye om lønn eller om lønnsnivåets betydning for rekruttering til førskolelæreryrket. Han skjønner at det er dyrt å etablere seg og å leve i Oslo, og han håper førskolelærernes lønnsnivå vil utvikle seg positivt i årene framover.

- Vi har et lønnsoppgjør bak oss som både kommunen og partene i arbeidslivet har sluttet seg til, og vi vil ikke snakke om lønnspolitikk mellom oppgjørene. Men jeg er veldig glad for at vi fikk til en lavlønnsprofil på oppgjøret i 2006, og det er en utvikling jeg håper vi kan videreføre i kommende oppgjør, sier Ødegaard.

Han mener imidlertid at dersom barnehagen blir omdøpt til det han mener den bør kalles, nemlig førskole, vil det bety noe for statusen til sektoren og til dem som arbeider i den. Og sektoren, fastslår han, er overmåte viktig for landets framtid, selv om nok ikke alle forstår det.

- Når vi snakker om barnehage- og skolepolitikk i Oslo, snakker vi om integrerings- og sosialpolitikk. Kommunepolitisk snakker vi om det sterkeste og viktigste virkemiddelet vi har i forhold til å kunne gi alle mennesker en mulighet til å lykkes.

[Les Thorbjørn Hafslunds kommentarer til Torger Ødegards synspunkter på neste side](#)

som byråden påpeker, etter hvert som tilbudet bygges ut, øker også etterspørselen. Befolkningen vokser for tiden raskere enn det den har gjort de siste hundre årene – i 2004 ble rekorden for antallet nyfødte i løpet av et år slått, den gamle rekorden var fra 1946, året etter det store fredsrusåret. I 2005 og 2006 ble 2004-rekorden tangert!

- Målet er full barnehagedekning så raskt som mulig, det er skrevet inn i budsjettet, for tiden har vi over hundre prosjekter som vi arbeider med, men jeg synes ting går altfor sakte, sier han. - Plan- og bygningslovgivning og barnehagelovgivning og protesterende naboer og mange andre kompliserende forhold gjør at jeg synes det går for sakte. Alt dette gjør at det er umulig å si hvordan situasjonen vil være ved utgangen av neste år, men jeg kan i alle fall love at vi vil være et langt steg nærmere full dekning når den tid kommer.

Problemet med dispensasjoner

Men hvordan skaffe kvalifiserte førskolelærere til alle de nye barnehagene? KOSTRA-tall fra 2006 viser at Oslo i 2005 hadde 334 stillinger fylt opp ved hjelp av dispensasjoner, stillinger der det skulle vært personer med godkjent førskolelærerutdanning, men der det i stedet befinner seg personer uten slik utdanning,

ofte assistenter. Det dreide seg om 202 stillinger i kommunale barnehager og 132 i private. Bare Akershus med 359 hadde flere dispensasjoner, og begge fylker lå himmelhøyt over nummer tre på dispensasjonslisten, Rogaland med 84.

- Vi økte antallet barnehageplasser med 3000 i 2005, men vi økte ikke antallet dispensasjoner, sier Ødegaard. - Det må bety at bydelene må ha klart å rekruttere mange førskolelærere i 2005.

Han medgir imidlertid at førskolelærerspørsmålet representerer et problem. Ødegards avdeling i byrådet har en egen hodejeger som reiser rundt til alle landets førskolelærerutdanninger for å lokke sisteårsstudenter til Oslo.

- Vi sier: Kom hit, her er det ledige jobber! Situasjonen andre steder er ofte en helt annen enn her. Trondheim, for eksempel, har overskudd på førskolelærere. I tillegg vet vi jo at mange førskolelærere befinner seg i grunnskolen, vi vil gjerne ha dem tilbake derfra og inn i barnehagen.

Førskolelærerutdanningen

Han ser det som særdeles viktig med mange nok kvalifiserte førskolelærere i barnehagen. Men: - Vi kan også tenke oss andre yrkesgrup-

- Du kan ikke se bort fra rammeplanen, Ødegaard!

- Torger Ødegaard har et klart engasjement for barnehageutbygging i Oslo. Det er imidlertid store forskjeller mellom Ødegards syn på barnehagens framtidige organisering og innhold og det synet fagfolk på området har, sier Thorbjørn Hafslund.

Kommentarer: Thorbjørn Hafslund er nestleder av seksjon barnehage i Utdanningsforbundet Oslo. Han har vært hovedtillitsvalgt i Oslo kommune siden 1997, med tariff som en viktig oppgave. (Foto: John Nistad)

Nestlederen av seksjon barnehage i Utdanningsforbundet Oslo mener at byråden for barnehage og skole i sine visjoner for barnehagen ikke ser ut til å ville ta inn over seg at barnehagen har fått en ny rammeplan som er blitt godt mottatt i det barnehagefaglige miljøet. Rammeplanen sier mye om lekens betydning og om flere fagområder som er viktig for barns utvikling og læring.

- Jeg kan ikke se at Torger Ødegaard er opptatt av å definere barnehagens innhold og kvalitet i forhold til den nye loven og rammeplanen, sier Thorbjørn Hafslund.

- Passer ikke den nye loven og rammeplanen inn i Høyres ideologi og nyliberalistiske mål? Jeg synes dette kommer klarest fram når byråden vil innføre mapper som skal vise hva barna har lært i barnehagen til bruk i skolen. Rammeplanen på sin side angir i kapittel 4.2 klare restriksjoner når det gjelder adgangen til dokumentasjon knyttet til det enkelte barn.

Bokstaver og tall i over 30 år

Ødegaard vil samlokalisere barnehage og skole, kalle det førskole og satse på språk- og matematikkopplæring gjennom A,B,C og 1,2,3. Hafslund vil også ha et samarbeid mellom barnehage og skole. Han vil imidlertid ikke ha en tettere kobling mellom de to på den måten Ødegaard vil: - Det er skremmende at byråden mener dagens barnehage i for stor grad kun tilbyr «god og kreativ oppbevaring» og at det vil tvinge seg fram at barnehagene vil endre seg fra å være barnehager til i stadig større grad å bli førskole, med mer og mer læring.» Mener Ødegaard virkelig at læring kun skal defineres som

skoleforberedende kompetanse?

- Vi har fått veilederen A, B, C og 1, 2, 3. Det er bra at barnehager som ikke tidligere har arbeidet bevisst og systematisk med tall og bokstaver nå kan få gjøre det mer strukturert. Barnehagefagfolk er imidlertid ikke for å veie og måle ungers lese-, skrive- og regneferdigheter på en så instrumentell måte som det Ødegaard går inn for. Mange førskolelærere har likevel hatt en bevisst holdning til læring og lek med begreper, bokstaver og tall i over 30 år!

Om samlokalisering av barnehage og skole, slik Ødegaard kan tenke seg med henvisning til svenske erfaringer, sier Hafslund: - Dette vil ikke bli bra av seg sjøl. Vi har allerede flere eksempler på samlokaliseringer som ikke fungerer godt. Dersom samlokalisering gjennomføres på både barnehagens og skolens premisser, vil det kunne bli vellykket. I Sverige gjelder samlokaliseringen først og fremst seksåringene, de som går i egne førskoleklasser, et skoleforberedende år mellom den egentlige barnehagen og skolen. I Norge er seksåringene alt i skolen og det er åpnet for at også femåringer kan begynne på skolen gjennom fleksibel skolestart. Dette er en utvikling i gal retning!

Rekruttering

Per i dag mangler Oslo nær 400 førskolelærere, ifølge Hafslund. Han er glad for at Ødegaard ser førskolelærermangelen som et problem. Han påpeker likevel at Høyre ikke støtter arbeidet for økt pedagogtettethet. Byråden satser ingen penger i budsjettet på å rekruttere og beholde førskolelærerne i barnehagene. Med mål om full barnehagedekning vil Oslo trenge ytterligere 400 nye

førskolelærere. Hafslund har noen forslag til hvordan førskolelærermangelen kanskje kan avhjelpes:

- Bedre lønn. Bydelene må lyse ut nye stillinger i et atskillig høyere lønnsrammealternativ enn det som er grunninnplasseringen i Oslo.
- Innfør en ny grunnbemanningsavtale som også sikrer økt pedagogtettethet.
- Gi ansatte i dispensasjonsstillinger muligheten til å ta førskolelærerutdanning med full lønnskompensasjon.
- Tilby førskolelærere muligheter for videreutdanning og kompetanseheving og lønn for økt kompetanse.
- Oppfriskningskurs og andre tiltak for å få førskolelærere tilbake til barnehagen.
- Omgjør og utlys alle midlertidige stillinger til faste. Det vil uansett alltid være behov for flere førskolelærere.
- Tilby tjenesteboliger eller støtteordninger som gjør det mulig å etablere seg på Oslos dyre boligmarked.
- Sats på rekruttering av menn til førskolelæreryrket. Potensialet burde være der!
- Det finnes en Handlingsplan for rekruttering av kvalifisert personale – hva med å styrke planen med penger også?

- Vær så god, Ødegaard! sier Hafslund, som også stiller byråden to spørsmål (som Ødegaard gjerne får svare på i Første steg):

1. Mener du rammeplanen er et godt verktøy for kvalitet og innhold i barnehagene?

2. Hvordan vil du konkret gå fram for faktisk å oppnå flere førskolelærere?

Barnehage- forskning og Praksisrettet FoU

Barnehageforskningen skal styrkes. Det er nå bevilget over 60 millioner kroner til formålet. For første gang inngår forskning om barnehagen og forskning om grunnopplæringen i det samme forskningsprogrammet, Praksisrettet FoU.

Av Marit Dahl

Sommeren 2006 gav Kunnskapsdepartementet (KD) Norges forskningsråd i oppdrag å lede forskningsprogrammet *Praksisrettet forsknings- og utviklingsarbeid i barnehagen*. Programmet gjennomføres i perioden 2006–2009, og i alt er det avsatt 15,5 millioner kroner årlig i denne perioden. Av denne summen er 2,5 millioner kroner årlig øremerket til forskning om «barn med nedsatt funksjonsevne i barnehage». I praksis kommer pengene til utbetaling først i 2007, men det endrer ikke den totale bevilgningen.

I KDs oppdragsbrev til Forskningsrådet går det fram at forskningen skal være «praksisrettet og orientert mot politisk prioriterte områder, utfordringer i barnehagesektoren og den nye rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver». Forskningen skal videre «bygges på et partnerskap mellom forskere og barnehagepersonale», og samtidig primært rettes mot førskolelærerutdanningen. KD legger også vekt på at forskningsresultatene må formidles på en slik måte at sektoren kan bruke dem. Programstyret i Forskningsrådet vedtok 22. november 2006 en programplan med tre mål. Programmet skal

- bidra med forskningsbasert kunnskap om barnehagen som samfunnsinstitusjon, dens innhold og kvalitet, og om forholdet mellom lærerutdanning og profesjonsutøvelse,
- styrke praksisrettet FoU-virksomhet i førskolelærerutdanningen, og utvikle FoU-nettverk med relevans for barnehagesektoren,
- og heve barnehagepersonalets kompetanse, og bidra til å utvikle barnehagenes innhold og organisasjon.

Prioritert

Tre forskningsområder er prioritert:

1. Barnehagens innhold og barns læring og utvikling: Barnehagen er den første pedagogiske institusjonen barna møter. Planen etterspør forskning som kan belyse barnehagens rolle i utviklingen av barns kunnskaper, ferdigheter og holdninger, og som undersøker hvordan barnehagebarn lærer og utvikler seg, individuelt og i fellesskap. Det spørres også etter forskning som undersøker barns språkbruk og språklæring, og det pekes på behovet for mer kunnskap om flerkulturelle og flerspråklige barnehager.

2. Barnehagen som organisasjon: Innenfor dette området ønsker en forskning som blant annet kan belyse hvordan ulike organiserings- og ledelsesformer virker, hvordan roller og oppgaver er fordelt blant de tilsatte, og hvordan de ulike organiseringsformene innvirker på innholdet i barnehagen. Det spørres også etter prosjekter som kan undersøke ulike former for samarbeid mellom barnehagen og foreldrene. Videre er kontakt og samarbeid mellom barnehagen og grunnskolen omtalt som et område der det er behov for forskning.

3. Yrkespraksis og førskolelærerutdanning: Programmet ønsker å støtte prosjekter som kan medvirke til ny kunnskap om sammenhengen mellom førskolelærerutdanningen og yrkespraksis i barnehagen. Det mangler blant annet kunnskap om hvordan førskolelærerinstitutionene og barnehagene samhandler, og i hvilken grad samhandlingen fører til nødvendig kobling mellom lærerutdanningen og praksisfeltet. Det er også ønskelig å undersøke i hvilken grad FoU-arbeid er en reell del av førskolelærerutdanningen, og hvordan FoU-arbeidet kan virke praksisrelevant. Videre er det ønskelig å få ny kunnskap

om hvordan nyutdannede førskolelærere følges opp i arbeidet i barnehagen.

Del av et større program

Denne barnehageforskningen er del av et større forskningsprogram, *Praksisrettet FoU i grunnopplæring og lærerutdanning*, som ble satt i gang høsten 2005. Programmet administreres av Forskningsrådet etter oppdrag fra KD, som også har stilt midler til rådighet for arbeidet. Det er første gang forskning om barnehage og skole inngår i det samme forskningsprogrammet. Programmet markerer tydelig at barnehagen er blitt en del av utdanningssystemet.

I forbindelse med utvidelsen av programmet til også å omfatte barnehagen har Forskningsrådet oppnevnt to nye medlemmer til programstyret: Professor Gunnhild Hagesæther, ansvarlig for småbarnspedagogikk og forskningsmetode ved Norsk Lærerakademi i Bergen, og universitetslektor Eva Gulløv, som arbeider med barnehage-/førskoleområdet ved Danmarks Pædagogiske Universitet i København.

Utvidelsen har også medført at programmet har endret navn. Det heter nå *Praksisrettet forsknings- og utviklingsarbeid for barnehage, grunnopplæring og lærerutdanning* - forkortet *Praksisrettet FoU*.

Frist for å søke om midler fra programmet er 21. februar 2007. Tildeling vil skje i løpet av vårsemesteret. Se også Forskningsrådets nettsider: www.forskningsradet.no.

Artikkelforfatteren: Marit Dahl er spesialrådgiver for ledelsen i Utdanningsforbundet (foto: Petter Opprud).

I Ski sier barnehagene *nei* til nedskjæringer – de øker inntektene i stedet

Barnehagene i Ski, med barnehagesjef Bente Aronsen i spissen, arbeider offensivt og skaffer flere og flere barnehageplasser – i år blir det full dekning. Barnehageetaten arbeider med de tre K'ene for øye: Kvantitet, Kvalitet og Kostnadseffektivitet.

Kontroversiell, en fjerde K, vil trolig være enkeltes dom over Ski kommunes barnehageetats filosofi og metoder. Det bekymrer neppe etatsjefen, barnehagesjef Bente Aronsen, som i sju år har bygd ut og bygd ut og skaffet flere og flere barnehageplasser, uavhengig av en varierende kommuneøkonomi. Første steg møtte Bente og styrerne Beate Finstad Nilsen fra Trollskogen barnehage og Heidi Lindemark fra Dynamitten barnehage.

For rundt åtte år siden, altså helt på slutten av 1990-tallet, lot også politikerne i Ski, en liten kommune en halvtimes togreise sør for Oslo, seg overmanne av næringslivsinspirerte tanker om effektivitet, brukervennlighet og lønnsomhet. Det samme skjedde jo over praktisk talt hele landet. I barnehageetaten bestemte de ansatte seg for å møte disse utfordringene med å tenke positivt og løsningsorientert.

- Nedskjæringer forekommer ofte i Kommune-Norge, og da rammes gjerne alle områder med den såkalte osthøvelen som kutter jevnt på budsjetter, sier Bente. - Vi bestemte oss for å snu på den tankegangen. Vi ville finne ut hvordan vi kunne omstille oss og effektivisere for på den måten i stedet øke

inntektene våre. Hensikten var selvfølgelig å kunne gi hver enkelt styrer forutsigbare og tilstrekkelige rammer for drift av egen barnehage fra år til år. Forutsigbarhet gir trygghet, og en trygg styrer kan konsentrere seg om drift og utvikling av barnehagen.

Hver barnehage sin styrer

I Ski kommune er det fortsatt en styrer i hver barnehage. Styreren har det faglige, personmessige og økonomiske lederansvaret. Lederspennet for en styrer i forhold til antall ansatte skal være mellom 14 og 25 ansatte. Det er et viktig prinsipp i Ski kommune at styrerens hovedoppgave fortsatt er å ha et overordnet ansvar for å lede det pedagogiske arbeidet i barnehagen. Stordriftsfordelen med å være organisert i en felles fagetat gir muligheter for en effektiv arbeidsfordeling mellom den enkelte styrer og administrasjonen i barnehageetaten, slik at ansatte med spisskompetanse i barnehageetaten kan avlaste styrerne med flere administrative oppgaver. Et viktig prinsipp er å sørge for at styreren er *tilgjengelig* både for foreldrene (brukerne) og for de ansatte.

Barnehageetaten har overblikket, ser de store linjene, legger føringene for og foreslår de ulike omstillingene, har kontrollen over de statlige overføringene, styrer *stordriften* – hele tiden i tett *dialog* med styrerne. Denne strategien har vist seg vellykket. Brutto driftsutgifter per oppholdstime i en kommunal barnehage i Ski er nå på 32 kroner. Det landsgjennomsnittlige beløpet er på 37 kroner. Og fra 2003 til i år ble det etablert over 400 nye barnehageplasser i Ski, uten at det førte til økte netto driftsutgifter for kommunen. Faktisk er kommunens netto utgifter i dette tids-

rommet blitt redusert, ifølge barnehageetatens egne tall. Alle de kommunale barnehagene har på et eller annet vis vært involvert i omstillingsarbeid for å oppnå økt antall plasser og samtidig redusere kostnadene per plass.

- Vi hadde ikke klart denne omfattende omstillingen uten å ha en formell og dyktig styrer til å lede omstillingsprosessen i hver barnehage, sier Bente.

Konkurransedyktighet

For åtte år siden hadde Ski 15 kommunale barnehager med 700 plasser. Nå finnes 16 kommunale barnehager med 1200 plasser. 12 private barnehager og 16 familiebarnehager har i alt 450 plasser. De private barnehagene inkluderes i barnehageetatens planer når det gjelder for eksempel kursing, faglige styremøter og opplæring, på lik linje med de kommunale.

I 2007 får Ski full dekning, i første omgang ved hjelp av nærmere 70 midlertidige plasser inntil en ny permanent barnehage står ferdig i 2008.

- Ski kommune satser på kommunale barnehager fordi vi kan dokumentere at vi er konkurransedyktige både på pris og kvalitet, sier Bente. - Vi har tatt et helhetlig og strategisk grep om barnehageutviklingen.

Å arbeide med endring og omstilling handler om å lede gode prosesser i nært samarbeid med ansatte, verneombud og tillitsvalgte. Ski kommune har styrere som har evne til helhetstenkning, samarbeider for å nå felles mål, klarer å motivere og som har evne til å lede omstillingsprosesser i nært samarbeid med de ansatte

- Vi angriper oppgavene for å løse dem, det inngår i vår kultur, sier Heidi. - Det nytter ikke å sutre eller krisemaksimere. Da omstillingsprosessen begynte for sju år siden, konsentrerte vi oss om å beskrive nøye hvordan vi ville ha det og hvilke kvaliteter som lå i de løsningene vi så for oss. Under omorganiseringen til ny kommunestruktur, gav vi klare meldinger om at vi ønsket å beholde en styrer i hver barnehage og en fagetat mellom rådmannen og barnehagene. Det ble også resultatet - barnehageetaten ble til og med organi-

**Barnehagedagen
er 20. mars!**

Mer info finner du på
www.utdanningsforbundet.no

Intervjuet: Barnehagesjef Bente Aronsen (t.v.), styrer Beate Finstad Nilsen i Trollskogen barnehage og styrer Heidi Lindemark i Dynamitten barnehage, er overbevist om at mål kan nås dersom man er villig til å tenke nytt og utradisjonelt.

sert som en egen etat i direkte linje under rådmannen.

Den fjerde K'en

Nå litt om det kontroversielle: Innføringen av storebarnsavdelinger med 27 barn, to førskolelærere og to assistenter (27:4). Innføringen av småbarnsavdelinger med 14 barn, to førskolelærere og to assistenter (14:4). Driftsmodellen kjennetegnes med økt antall barn, økt pedagognorm og bevisst pedagogisk ledelse, ansvarliggjøring av alle ansatte og organisering av barn og voksne i faste smågrupper både ute og inne.

Konsekvent kostnadstenkning

Siden 2000 har Skis barnehageetat gjennomført en rekke tiltak. Kostnadseffektiv kommunal drift gir også lavere kommunale overføringer til de private barnehagene.

- Over 20 småbarnsavdelinger har økt fra ni til 14 barn. Samtidig er de årlige driftskostnadene per avdeling blitt redusert med 120.000 kroner årlig. Omstillingen har gitt plass til 90 flere barn under tre år.
- Åtte kommunale barnehager har inkludert elleve satellittavdelinger med i alt 220 plasser uten å øke kommunens netto driftskostnader per år.
- Fire små kommunale barnehager er erstattet med fire større og mer kostnadseffektive barnehager, noe som har gitt flere plasser og reduserte driftskostnader.
- En ny og kostnadseffektiv driftsform er innført i de tre nyeste kommunale barnehagene. Driftsformen vil bli videreført i to barnehager som skal bygges i 2007.
- Siden 2000 er det blitt etablert tre nye private barnehager med i alt 190 plasser.
- Alle private småbarnsavdelinger drives også med 14 barn, to førskolelærere og to assistenter (14:4).
- Lave driftskostnader i kommunale barnehager gir lave kommunale tilskudd til private barnehager. Kommunale overføringer til private barnehager utgjør 2 kroner per oppholdstime. Gjennomsnittet på landsbasis er 5 kroner. (Kilde: Barnehageetaten i Ski kommune)

- Å øke antallet barn per ansatt er kontroversielt, sier Bente, som ikke legger skjul på at Skis barnehager har hatt mange studiebesøk fra andre kommuner som i utgangspunktet har vært skeptiske. Men mange har blitt positivt overrasket ved å oppleve og også høre nærmere om hvordan barnegruppene organiseres og ledes.

- Styrerens rolle er selvsagt uhyre viktig, fortsetter hun. - Vi har gjort styrerrollen svært tydelig, styreren er den formelle *lederen*. Styrer skal drive strategisk pedagogisk ledelse, og hele tiden ligge i forkant med å lede de ulike prosessene i barnehagen. Utvikle det pedagogiske grunnsynet, lede et helhetlig planleggings- vurderingsarbeid, gjennomføre kompetanseutvikling og sørge for en effektiv organisering av driften. Utvikling av kvalitet i barnehagen skjer bare gjennom god ledelse av menneskene som jobber der

Og den pedagogiske lederen er en *tydelig* pedagogisk leder. Dette skjer parallelt med at det skal være to førskolelærere på hver avdeling. I alle nye barnehager utgjør førskolelærerne mer enn halvparten av personalgruppen, og i alle kommunale barnehager vil førskolelærerne etter hvert utgjøre flertallet – når vi utnytter all denne fagkompetansen bevisst, mener videt i seg selv garanterer for god kvalitet.

Assistenten med ansvar

- I tillegg ansvarliggjør vi assistentene på en ny måte. Når vi gir assistentene oppgaver som

Bente:
– Styreren
er lederen!

Beate:
– Vi arbeider
systematisk.

krever forarbeid, sier hovedoverenskomsten at de også skal ha tid til å planlegge arbeidet. Styreren har ansvar for å tilrettelegge planleggingstid for assistentene. En slik arbeidsmåte krever dyktige ansatte. Assistentene skal være med å delta aktivt med å planlegge, gjennomføre og vurdere arbeidet på avdelingen. I alle våre barnehager praktiserer vi arbeid i smågrupper systematisk ute og inne gjennom hele dagen, der hver ansatt er tilknytningsperson for sin faste gruppe. På den måten bryter vi opp de store avdelingene. Vi legger hele tiden felles føringer for det arbeidet som skal utføres ut fra erfaringer og driftsendringer.

- Denne arbeidsformen er også en del av styrken vår – vi har en felles strategi som er kjent for alle, sier Bente

Heidi legger til at assistentene har gir uttrykk for at de ved denne måten å jobbe på føler seg mer verdsatt og opplever å ha en mer meningsfull jobb, sier hun.

- Det blir feil å se seg blind på antallet barn, sier Beate. - Barnehager bygges og avdelinger slås sammen, men det er ikke slik at barn puttes inn her og der for å spare penger. Vi går svært systematisk til verks når vi gjør det vi gjør, og innfører bare forutsigbare og kjente driftsmodeller.

Ligger det et ubrukt grendehus eller lignende i den umiddelbare nærheten av en barnehage, kan det ledige bygget bli tatt i bruk som en slags satellittavdeling.

- Nå har vi over 200 barnehageplasser i forskjellige satellitter tilknyttet kommunale barnehager. Et kjempebidrag til å øke antallet plasser til en lav kostnad, samtidig som satellittene er buffere den dagen antall søkere til

barnehageplass synker. Da kan vi legge ned satellittene og sørge for at kostbare private og kommunale nyere barnehager kan opprettholde full drift, sier Bente. - Vi kaller disse satellittene 24:4-avdelinger, det vil si 24 barn over tre år, to førskolelærere og to assistenter, sier Bente, som understreker at driften når det gjelder arealnorm og egnethet hele tiden skjer innen lovens rammer.

- I tillegg kommer utvidelser til 14:4 avdelinger som er gjennomført i over 20 eksisterende avdelinger. Utvidelser som også utgjør 90 nye småbarnsplasser og samtidig reduserte årlige kostnader. På disse avdelingene er også antall førskolelærere økt.

Heidi:
– Oppgaveløsning
er vår kultur.

Dagens struktur videreutvikles stadig

Fortsatt faglig utvikling av personalet er en viktig og nødvendig lederoppgave for både styrer og pedagogisk leder i barnehagen. Oppgaven er ofte problematisk.

-I perioder med mye sykdom kan det være vanskelig å sende personalet på kurs og også gjennomføre planleggingstid. Vi leter i samarbeid med alle ansatte etter bedre måter å organisere hverdagen på, og vi finner i fellesskap stadig nye og gode løsninger, sier Beate. - Denne utfordringen er blant annet et tema for diskusjon i styrerettverkene. Å arbeide videre med å utvikle kvaliteten i barnehagene er en felles oppgave og et viktig satsingsområde i Ski kommune.

For selvsagt er det fortsatt rom for forbedringer!

Nytt hefte

barnehageloven

Barnehageloven i praksis

Utdanningsforbundets hefte om barnehageloven

UTDANNINGS
FORBUNDET

www.utdanningsforbundet.no

- **Hva kan forventes av kommunen som tilsynsmyndighet?**
- **Hva betyr det at hver barnehage skal ha en styrer?**
- **Hvilket kompetansekrav stilles til styrer?**

Slike spørsmål stilles i heftet. Men barnehageloven er en rammelov. Det er derfor ikke sikkert at disse spørsmålene får svar i loven.

Barnehageloven inneholder en del konkrete bestemmelser, men også formuleringer som tilstrekkelig, tilfredsstillende og forsvarlig. Dette åpner for

skjønn. Det vil si at det ikke alltid er fasitsvar på hva som er lovlig. I arbeidet med barnehageloven må vi bruke både juridiske, faglige og pedagogiske argumenter. Vi må bruke våre profesjonelle vurderinger og begrunnelser for å gi begrepene mening og innhold.

Utdanningsforbundet har utgitt heftet *Barnehageloven i praksis*. Barnehageloven er barnehagens viktigste kvalitetsdokument. Utdanningsforbundet ønsker at heftet skal skape nysgjerrighet og bidra til større bevissthet om hvilke kvalitetsbestemmelser sentrale myndigheter har fastsatt. Hvordan er din barnehagevirkelighet vurdert opp mot myndighetenes rammer og målsettinger for barnehagene?

Barnehageloven i praksis er bygd opp rundt aktuelle spørsmål hentet fra praksisfeltet. Heftet gir ikke eksakte svar på alle spørsmål, men vi håper at svarene kan gi et grunnlag for faglige vurderinger. Hva som er god barnehagekvalitet, tilstrekkelig bemanning, eller forsvarlig drift, er det først og fremst førskolelærerne som må sette ord på. I dette arbeidet må den tillitsvalgte sammen med andre førskolelærere utvikle en faglig argumentasjon. Det er ute i den enkelte kommune svarene og praksis må utvikles.

Barnehageloven skal først og fremst sikre barna et likeverdig, kvalitativt godt pedagogisk tilbud og loven forplikter alle barnehageeiere, både offentlige og private. Utdanningsforbundet ønsker

at dette heftet skal bidra til å vitalisere bestemmelsene i barnehageloven. Ved å bruke lov og rammeplan kan ansatte og deres tillitsvalgte påvirke praktiseringen av denne, og bidra til et kvalitativt godt barnehagetilbud for barna og gode arbeidsforhold for de ansatte.

Tanken er at heftet skal bidra til profesjonelle vurderinger og dialog. I arbeidet med å sikre kvalitetsrammene trenger vi erfaringsutveksling. Hvilke spørsmål dukker opp i din virkelighet? Hvilke svar og argumenter brukte dere, og hvilket resultat ble oppnådd? Utdanningsforbundet ønsker å bidra til denne erfaringsutvekslingen. Får vi til denne kontakten, vil nettingen av heftet kunne se helt annerledes ut etter kort tid.

Seksjon barnehage

Nå må handling følge ord

I desember i fjor kom stortingsmeldingen om tidlig innsats for livslang læring, og om barnehagens plass i dette bildet. Det er en leseverdig melding, men den er for lite forpliktende og for lite uttømmende hva barnehagen angår. Og selv om ambisjonene er bra, gjenstår det å se om regjeringen vil bevege seg fra ord til handling.

Barnehagen er for første gang inkludert i en stor utdanningspolitisk visjon. I stortingsmeldingen om sosial utjevning settes barnehagen i en utdanningspolitisk sammenheng – med ansvar for mål som er viktige for hele samfunnet. Tidlig innsats er nøkkelordet, og barnehagen gis en særlig viktig rolle. Dette legger et ansvar på førskolelærerne. Visjonen om sosial utjevning gir også et ansvar til barnehageeiere og til lokale og nasjonale myndigheter for å arbeide videre med god barnehagekvalitet.

«Barnehagen er den viktigste forebyggende og sosialt utjevnerende arenaen for barn i førskolealder som av ulike årsaker har behov for ekstra hjelp i denne utviklingen. Den systematiske sosiale skjevheten med hensyn til hvilke barn som går i barnehage, kan tyde på at ulikhetene snarere øker enn reduseres i tiden før skolestart (Stortingsmelding 16 (2006/2007) ... og ingen stod igjen. Tidlig innsats for livslang læring)».

Utdanning som sosial utjevning

«Et samfunn preget av fellesskap og likeverd gir de beste mulighetene for enkeltmenneskenes muligheter for å realisere sine individuelle livsprosjekter (St.m. 16).»

Tittelen på stortingsmeldingen om sosial utjevning - «...og ingen sto igjen Tidlig innsats

for livslang læring» – understreker at de overordna målene for regjeringen er et samfunn med mindre klasseskiller, bekjempelse av fattigdom og annen marginalisering. Livslang læring ses på som nøkkelen. Den enkelte må få bruke sine muligheter, uavhengig av økonomisk og sosial status. Barnehagen er den første samfunnsarenaen med et ansvar for den livslange læringen.

Dette er mål og visjoner som vi deler. Derfor hadde vi ventet en mer forpliktende satsing enn det som ligger i meldingen. Full barnehagedekning, barnehagerett, strategi for kompetanseheving, plan for rekruttering av førskolelærere, på sikt økt førskolelærerandel og evaluering av implementering av rammeplanen, er blant de tiltakene som listes opp. Dette er gode ambisjoner. Men skal for eksempel kompetansestrategien lykkes, må det bevilges langt mer enn de 50 millionene som er foreslått i 2007.

Fellesskapets rolle i sosial utjevning

«Å inkludere hver enkelt i et læringsfellesskap som stimulerer til livslang læring, er et viktig bidrag til å skape et godt liv – både for en selv og ens nærmeste (St.meld. 16).»

Fellesskapet er utgangspunktet for Kunnskapsdepartementets tro på utdanningens bidrag til sosial utjevning – og det er et godt

utgangspunkt. En av kvalitetene ved barnehagen og skolen er at barn kan oppleve læring og sosial tilhørighet samtidig. Dette er viktig for motivasjon og mestring. Dette er velkjent kunnskap for førskolelærere. Når vi bekymrer oss for et barns språkforståelse, eller barnets evne til selv å uttrykke seg, så er dette ofte knyttet til at barnet heller ikke finner sin plass i gruppa. Språkutvikling har fått en særstilling i beskrivelsene av barnehagens bidrag:

«Språkutvikling er derfor noe av det mest betydningsfulle som skjer i barns liv, og er avgjørende for barns utvikling – både intellektuelt, sosialt og emosjonelt. Studier viser at tidlig språkstimulering kan forebygge sosiale forskjeller i senere læringsresultater i skolen.»

Dette er vesentlig, men andre læringsområder, og hvordan vi i barnehagene utøver dette, har fått lite plass.

Det er i barnehagene i dag et stort trykk mot mer kartlegging og testing av enkeltbarns kunnskaper. Barnehagene oppfordres til å overvåke alle barns utvikling innenfor ulike kompetanseområder ved hjelp av registrering av ferdigheter/kunnskap. I fagmiljøene er det stor skepsis til denne utviklingen. Troen på kartlegging preger meldingen, og det mangler kritisk bevissthet i omtalen av slike kartleggingsverktøy.

Forskjellen på bredde i erfaringer og opplevelser er stor hos barnehagebarn. Noen vil hevde at mange norske barn er på grensen til overstimulerte. Aktivitetstilbudene er mange, tv-kanalene likeså. Foreldre har ofte store ambisjoner på vegne av sine barn. Det er viktig å huske at ikke alle barn har den samme erfaringsbakgrunnen. Det finnes også barn som henter sine erfaringer fra kulturer med andre verdier og andre prioriteringer. Dessuten finnes det også noen barn som lever i miljøer hvor de generelt blir understimulert.

Av Mimi Bjerkestrand (leder)
og Lasse Kolstad (nestleder),
seksjon barnehage i
Utdanningsforbundet

Barn trenger ulike opplevelser i barnehagen, og de trenger opplevelser sammen med hverandre. Hvordan planlegger man for denne bredden – hvordan møter barnehagen mangfoldet – hva er det som skal dokumenteres? Etter den nye rammeplanen er det førskolelærerne som har hovedansvaret for å ta stilling til disse spørsmålene. Det at førskolelærerne får mulighet til å arbeide med dette på en god måte er viktig for kvaliteten i barnehagene. Dette krever tid.

Hva slags kvalitet må til?

«Det finnes lite forskningsbasert kunnskap om kvaliteten i norske barnehager. Det er grunn til å anta at variasjonene er store. Dette er en utfordring sett i lys av målet om likeverdig tilbud av god kvalitet (St.meld. 16).»

Departementet har rett i at vi vet altfor lite om kvaliteten i norske barnehager. Jevnt over har vi regnet med at barnehagene er gode fordi de skårer så godt på brukerundersøkelser, men vi kan også lese i avisen om barnehager som er så dårlige at foreldrene tar barna ut.

Regjeringen kan ikke leve lenge med denne mangelen på kunnskap hvis den mener alvor med barnehagens bidrag til sosial utjevning og større likeverdighet. Derfor er det synd at stortingsmeldingen ikke gir noen konkrete løfter som kan bidra til større kunnskap om barnehagekvalitet. Vi vet at barnegruppene er blitt større og større i barnehagen. Vi ser eksempler på at sammenslåing av barnehager under felles ledelse kan bidra til at det pedagogiske perspektivet blir utydeligere. Da er det større sannsynlighet for at oppfølgingen av dem som henger etter, må vente. Vi ser at dispensasjonene fra utdanningskravet er altfor mange i noen barnehager. I enkelte av disse barnehagene kan vi knapt forvente at barna

skal få noe annet tilbud enn et trygt sted å leke.

En del kommuner forsømmer sitt tilsynsansvar. Det finnes eksempler på at styrere i enkeltbarnehager er tillagt ansvar for tilsynet av kommunens barnehager. Dette er elendig kvalitetsarbeid og det strider mot intensjonene i barnehageloven.

Utdanningsforbundet sender i disse dager ut et hefte om barnehageloven. Heftet er ment som en inspirasjon til tillitsvalgte i arbeidet med å sikre lovens kvalitetskrav. Dette er viktig kvalitetsarbeid – faglig gode barnehager er avhengig av at de minstestandarder som finnes i barnehageloven blir fulgt. Derfor burde også stortingsmeldingen ha drøftet barnehagens tilsyn – slik den drøfter tilsynet med skolen.

De fleste som leser Første steg kan identifisere god kvalitet. Det vi har nevnt handler om strukturkvaliteten – og denne kan aldri garantere for kvalitet, men den kan gi et godt utgangspunkt. Så må det både vilje, mot og kunnskap til for å undersøke sin egen praksis: Får alle barn et like godt tilbud i denne barnehagen? Finnes det noen vi har lite å si om? Er det rike muligheter for lærerike og morsomme aktiviteter for alle i vår barnehage?

Det finnes ikke en stortingsmelding i verden som kan garantere for barnehagens kvalitet og barnehagens evne til å møte de barna som trenger det mest. Men en rimelig god strukturkvalitet må ligge i bunnen av barnehagetilbudet for at vi skal lykkes.

Flere førskolelærere og økt kompetanse

«En viktig forutsetning for høy kvalitet er et kompetent og kvalifisert barnehagepersonale. OECD peker på at norske barnehager har en lavere andel personale med førskolelærerutdanning enn våre naboland (St.meld. 16).»

Barnehagens bidrag er avhengig av de ansattes kompetanse. Vi trenger flere førskolelærere for å utføre oppdraget vårt. Meldingen legger vekt på det faglige ansvaret, og trekker fram to forhold som er særlig viktige for førskolelærere og lærere:

1. De må kunne identifisere de barna som ikke utvikler seg som forventet.
2. De må kunne velge tiltak og stimulering som passer for det enkelte barnet. Dette er pedagogisk arbeid som krever kunnskap om barns utvikling, om observasjon og om pedagogiske metoder.

Arbeidet med barn må underlegges en dyp respekt for barn som medmennesker og borgere. Personalet må ha kunnskap om barns rett til medvirkning og tro på at det først og fremst er i barnets egne ressurser at utviklingsmulighetene finnes. Pedagogikk rommer kompliserte sammenhenger som krever utdanning på høyere nivå.

Stortingsmeldingen framhever arbeidet med en rekrutteringsplan for flere førskolelærere i barnehagen. En slik plan må ha tydelige mål for å sikre nok førskolelærere i en fullt utbygd sektor. I neste omgang – og vi kan ikke vente lenge – må målsettingen være å øke pedagogtettheten i barnehagene til det nivå vi finner i Sverige og Danmark. Da trengs målrettet satsing på rekruttering og på nye plasser i førskolelærerutdanningen.

Vi har tro på regjeringens ambisjon om at «ingen» skal stå igjen, og at tidlig innsats er nøkkelen. Dette vil kreve mer enn visjoner. Vi må fra ord til handling, både når det gjelder rekruttering av førskolelærere, kompetanseheving og krav til kvalitet på tilbudet.

Kunnskapsdepartementets mannsutopi

I 2010 skal mannsandelen i norske barnehager utgjøre 20 prosent av de ansatte. Dette er Kunnskapsdepartementets mål. Ved inngangen til 2006 var mannsandelen 9 prosent, og pedagogandelen 5 prosent. Departementets manglende rekrutteringsalternativer og metoder sier litt om realismen i denne målsettingen.

Av Einar Juell

Arbeidet med å rekruttere og beholde menn i Barnehagen, det såkalte MiB-arbeidet, tok til for alvor i begynnelsen av 1990-åra. Dette initiativet fra tidligere Barne- og familiedepartementet (BFD) var en direkte forløper til for arbeidet med en nasjonal Handlingsplan for likestilling i barnehagene for perioden 2004 – 2007. I november 2006 arrangerte Fylkesmannen i Vestfold på vegne av Kunnskapsdepartementet (KD) den årlige nasjonale konferansen om likestillingsarbeid i barnehagen.

Likestilling som tenkning og begrep er politisk forankret og må sees i en historisk sammenheng. I det følgende vil jeg kort skissere noen hovedpunkter fra Handlingsplanen, som har to hovedmål for perioden:

1. Flere menn i barnehageyrkene - 20 prosent menn i barnehagene innen utgangen av 2007 (i dag revidert til innen utgangen av 2010).
2. Likestilling og likeverd skal ligge til grunn for all virksomhet og pedagogikk i barnehagen.

Ut fra disse to målene er det fastlagt følgende fire delmål for arbeidet:

- Likestillingsengasjerte og -bevisstgjorte myndigheter lokalt og regionalt.
- Et konsolidert og aktivt MiB-nettverk i alle fem regioner.

Artikkelforfatteren: Einar Juell er spesialkonsulent i Utdanningsforbundets utredningsavdeling. Han har hovedfag i barnehagepedagogikk (foto: Aase Andreassen)

- Likestillingsengasjerte og -bevisstgjorte gutter og jenter/menn og kvinner i sektoren.
- Likestilling forankret i rammeverket for barnehagen og lærerutdanningene.

Status

Vi kan fastslå at vi er langt unna ett av hovedmålene for perioden. I handlingsplanperioden så langt er det blitt 1109 flere menn i barnehagene. Ved inngangen til 2006 arbeidet 5715 menn i barnehage. Det utgjør cirka 9 prosent av de ansatte. Av 64.713 ansatte arbeidet 1263 som styrere og pedagogiske ledere i 2005. Andelen menn i pedagogstillinger ligger på cirka 5 prosent.

De siste årene har andelen menn som har søkt førskolelærerutdanning ligget på i underkant av 15 prosent. I 2007 vil det bli utdannet cirka 1500 førskolelærere, mens netto tilgang vil bli på rundt 1000. Mangelen på utdannede førskolelærere, kvinner og menn, vil sannsynligvis stige i takt med utbyggingen mot full barnehagedekning. Mål som 20 prosent menn og økt pedagogtetthet ligger langt fram i tid.

Kunnskapsdepartementet er positive til det arbeidet som er utført, og regjeringen uttrykker at de nå vil forlenge arbeidet med plangrunnlaget og de praktiske erfaringene som er dokumentert gjennom perioden. Departementet innser også at det må iverksettes mange tiltak for å få fart på planarbeidet og for å implementere dette i praksisfeltet. Flere menn i barnehagen og mer likestilling i barnehagen vil fortsatt være viktige målsettinger. Rekruttering av flere menn er en viktig del av dette arbeidet, men det er ikke nok. Det er like viktig å ta tak i *hva likestilling er* og *hva*

genuin likestilling vil innebære for hver enkelt personalgruppe.

Jeg vil likevel understreke at det å arbeide for likestilling og det å rekruttere og beholde førskolelærere krever langt større engasjement og en langt mer bevisst politikk knyttet til det Utdanningsforbundet opplever som hovedutfordringer innenfor barnehagesektoren.

Det er grunn til å tro at høyere lønn vil gjøre det lettere å rekruttere menn til å velge førskolelærerutdanning, fordi lønn og anerkjennelse vil være minst like viktig for menn som for kvinner. Det kan være et «sprang» i seg selv å stå fram med sitt valg om å bli førskolelærer, om en ikke i tillegg må forsvare et yrkesvalg med lav lønn og lav status.

«Lønnsbevissthet» trenger heller ikke være til fortrenghet for likestillingsbevissthet eller pedagogisk engasjement.

... og ingen sto igjen

Samtidig må vi finne ut av hvordan vi kan arbeide med likestilling på alle nivåer i barnehagesektoren. I Stortingsmelding nr. 16 (2006-2007) ... *og ingen sto igjen*, bekrefter departementet at arbeidet med likestilling er viktigere enn noensinne. Rammeplanen stadfester at arbeidet for likestilling er en del av barnehagens samfunnsmandat og oppgaver. Departementet vil at arbeidet med likestilling skal ses i sammenheng med en strategi for likestilling i utdanningen. Dette arbeidet har en tidsramme som strekker seg fram mot 2010. Hva må til for å få en likestilt barnehage? Hva betyr egentlig det å være likestilt eller likeverdig?

På den nasjonale konferansen i Vestfold i november ble det dokumentert at det arbeides godt i mange barnehager, kanskje spesielt i de private barnehagene. Prisen for beste barnehage likestillingsmessig gikk til to barnehager i Kanvas-systemet: Gjekstad og Karisletta barnehager i Sandefjord i Vestfold, som i samarbeid har utviklet en bevisst satsing på likestilling. Andelen menn i disse barnehagene ligger i overkant av 40 prosent.

Fredrikstad kommune i Østfold ble hedret som beste kommune for sitt arbeid med handlingsplanen. Av Fredrikstads 71 barnehager har 35 prosent mannlige ansatte og flere har nådd målet om 20 prosent menn. Utdanningsforbundet i Østfold har spilt en sentral rolle i kommunens arbeidsgruppe for å få flere menn til å ta arbeid i barnehagen.

Høgskulen i Sogn og Fjordane (Sogndal) fikk prisen for mest likestilte førskolelærerutdanning. Høgskolen hadde i 2006 19,5

prosent menn på førskoleutdanningen, og var i så måte best i landet.

Det foregår uten tvil masse god likestillingspedagogikk i barnehagesektoren, men det mangler dokumentasjon knyttet til dette arbeidet. Her burde handlingsplanen i større grad ha vært en pådriver. Intensjonene er det ikke noe å si på, men fylkesembetet har ikke midler og ressurser til å gjennomføre en tilstrekkelig satsing og evaluering av tiltakene i planen.

Betydningen av flere menn i barnehagene og av likestillingsarbeid blant barna er godt forankret i mange fagmiljøer og i utdanningene rundt i det ganske land. Likevel er det slik at arbeidet står og faller med innsatsen til noen ildsjeler. Prisene gir imidlertid inspirasjon til å fortsette å arbeide med saken også for andre institusjoner. Eksempelvis arbeider Mannsenteret REFORM (Ressurssenter for menn) i samarbeid med Høgskolen i Oslo med et internasjonalt forskningsprosjekt kalt *Gender Loops* («kjønnsnarer»): Hvordan kan vi forbedre utdanningen av barnehageansatte slik

at barna får like gode utviklingsmuligheter?

Likestilling er holdninger

Likeverd handler i større og større grad om at Norge er et flerkulturelt samfunn. I et flerkulturelt samfunn må det være aktiv aksept og tilrettelegging for mangfold når det gjelder likestilling, verdier, uttrykksformer, livssyn og måter å leve på. I en flerkulturell barnehage må vi ta likeverd og likestilling på alvor. Arbeidet med likestilling i et flerkulturelt perspektiv i barnehagene krever at Handlingsplanen integreres i arbeidet med rammeverket for barnehagen og formålet for barnehage og skole. Det er på tide å få til en helhetlig tilnærming.

På kort sikt handler det om å skrive dette perspektivet inn i ny formålsparagraf for barnehage og skole gjennom arbeidet i Bostadutvalget (ledet av Inga Bostad, viserektor ved Universitetet i Oslo. Utvalget legger trolig fram sin innstilling i februar i år).

Utvalget skal se på alle sider ved formålene, både med tanke på et mer helhetlig utdan-

ningsløp og samfunnsutviklingen. Utvalget skal arbeide seg fram til et felles forslag om et bredt samfunnsmandat for barnehage og skole. Dette er helt i tråd med Stortingsmelding nr 16. Departementet trenger en forankring av Handlingsplanen, for på lang sikt blir utfordringen å konkretisere mulige tiltak og å implementere disse i praksis, i forsknings- og utviklingsprosjekter (FOU), i utdanningen, og i hverdagen i barnehagen.

Likestillingsproblematikken i barnehager handler ikke bare om de ansattes holdninger og arbeid. Det dreier seg like mye om en verdimessig snuoperasjon der samfunnet tydelig viser at arbeid med de yngste blir verdsett. Likestilling betyr ikke kun å telle hvor mange kvinner og menn som arbeider i barnehagen, som en statistisk størrelse. Det handler om verdier og motiver for handlinger i samværet mellom mennesker, jenter og gutter, kvinner og menn. Likeverd handler om å gi barn samme rettigheter og muligheter uavhengig av hvilket kjønn de har. Likestilling handler om demokrati. »

Lovgrunnlaget

I Handlingsplanen er det referert til likestillingslovens bestemmelse når det gjelder offentlige myndigheters ansvar for å arbeide aktivt, målrettet og planmessig for likestilling mellom kjønnene på alle samfunnsområder. Utdanningsforbundet, som er en profesjonsorganisasjon, har en aktivitets- og rapporteringsplikt innenfor vårt virkefelt knyttet til arbeidet med likestilling i barnehage og skole. Dette arbeidet vil ha prioritet fram mot sommeren, og det bør diskuteres i tilknytning til barnehagelovens innholdsparagraf.. Det heter: «Omsorg, oppdragelse og læring i barnehagen skal fremme menneskelig likeverd, likestilling, åndsfrihet, toleranse, helse og forståelse for bærekraftig utvikling.» Disse lovformuleringene gir en retning for tenkningen om barnehagens tradisjon, innhold og særpreg. Vi har et mål om å utvikle fellesverdier som det må kreves at alle barnehager arbeider med å fremme.

Departementet har utarbeidet temaheftene *Om menn i barnehagen, om å rekruttere og beholde menn i barnehagen*, av Pia Friis, og *Om likestilling i det pedagogiske arbeidet i barnehagen* av Nina Rossholt. Det er imidlertid en stor utfordring å få implementert denne praktiske tenkningen i arbeidet i barnehagen. Det er nødvendig å arbeide systematisk og langsiktig for at gutter og jenter skal møte kompetente

kvinner og menn i barnehagen. Et forpliktende samarbeid mellom barnehage, barnehageeier og høyskole bør prege kompetanseutviklingen, og dette samarbeidet bør være praksis- og institusjonsbasert.

Mulige tiltak

Forskningsbasert og erfaringsbasert kunnskap viser at økt profilering av handlingsmulighetene i yrket kan gi gode resultater for både rekruttering, stabilitet og kvalitet i barnehagehverdagen. Da blir utfordringen igjen å koordinere og vurdere innholdet i rammeplan med og opp mot intensjonene i Handlingsplanen. Dette krever igjen en bevisst satsing og kompetanseheving på alle nivåer i barnehagesektoren.

I Sverige har myndighetene utarbeidet rapporten *Jämställd förskola* – Sveriges offentlige utredninger (SOU 2006:75) – om betydningen av likestilling og kjønn i barnehagens pedagogiske arbeid. Rapporten, som ble presentert på den nasjonale likestillingskonferansen, fokuserer blant annet på sju suksesskriterier for arbeidet med likestilling:

- Å granske seg selv og sine holdninger.
- Kunnskap
- Refleksjonstid
- Å begynne å se med «kjønnsbriller» også på verden utenfor barnehagen.
- Engasjement på alle nivåer.
- Kontinuerlig dokumentasjon, analyse og vurdering.
- Tålmodighet

Vi har noe vesentlig å lære av svenskenes grundige evalueringsarbeid knyttet til likestilling. Systematisk arbeid gjennom en bred evaluering av rammeplanen og gjennom FOU-arbeid som kartlegger praksis er veien å gå. Dette kan ha overføringsverdi til hele sektoren knyttet til de mange ulike spørsmålene om likestilling og likeverd.

Videre er det ønskelig å understreke og profilere at det er meningsfylt å arbeide med barn, samtidig med en økt profilering av barnehagen som en kvinne- og mannskulturorganisasjon. En bevisst styrking av likestillings- og MIB-arbeidet kan gi betydelige resultater. Dette krever nettverksbygging, kompetanseoppbygging, kompetansespredning og tiltak. Tiltaksplaner må følges opp av konkret handling, forskning og utviklingsarbeid. I forhold til samfunnets betydelige økonomiske satsing på barnehagesektoren, er satsingen på likestilling og FOU-arbeid relatert til Handlings-

planen en kontinuerlig utfordring på alle nivå.

Utfordringer for Utdanningsforbundet

I et bredere likestillingsperspektiv vil dette innebære å bryte opp det kjønnsdelte arbeidsmarkedet og heve statusen for barnehagens oppdrag og samfunnsmandat i utdanningssystemet. Videre er det vesentlig å belyse viktigheten av at begge kjønn deltar aktivt i arbeidet med barn og unges oppvekst. Utdanningsforbundet har et spesielt ansvar som en profesjonsorganisasjon. Organisasjonen ønsker vurdering av arbeidet på området, mer forpliktende tiltak og tydelig nasjonal styring.

I en fullt utbygd barnehagesektor er målet fortsatt at det bør være ansatt minst 20 prosent menn av barnehagens personale. Vi er langt unna målet. Det kan se ut som om arbeidet har vært resultatløst så langt, men det skal ikke stikkes under en stol at resultatene antakelig hadde vært betydelig dårligere hvis det ikke hadde vært fokusert på MIB-arbeid både sentralt og lokalt, på høyskoler og hos fylkesmennene rundt om i landet.

Det vi etterspør er en sterkere forpliktelse fra våre sentrale myndigheter. Noen må gå foran og ta dette på alvor. Det er ikke nok med vakre ord og lite forpliktende planer.

En sterkere forpliktelse fordrer tiltak knyttet til rekruttering, kompetanseheving og respekt for barnehagen som en likeverdig del av utdanningssystemet. En slik sterkere forpliktelse vil kunne føre til enn samlet politisk anerkjennelse av barnehagen som læringsarena og en forståelse av at tilsetting av flere pedagoger i barnehagene vil sikre et faglig mangfold som igjen vil medføre en ønsket kvalitetsutvikling. Samtidig vil en anerkjennelse av barnehagens mandat og av likestilling i praksis bidra til å sikre bedre lønns- og arbeidsvilkår for de ansatte.

Arbeidslivets parter og organisasjoner har som tidligere nevnt en aktivitetsplikt i forhold til likestilling. Likestilling i seg selv er viktig ikke på grunn av lovverket, men fordi likestillingsarbeid på alle nivåer vil styrke den generelle barnehagepolitikken og kvaliteten i utdanningssystemet

Utdanningsforbundet vil fokusere på ledelsesbevissthet og på styrernes ansvar for «å vise fram» barnehagen som en arbeidsplass for kvinner og menn. Vi ønsker selvfølgelig at mange flere nye menn tar førskolelærerutdanning og begynner å arbeide i barnehagen, men først og fremst trenger vi utdannede og likestillingsbevisste førskolelærere, uansett kjønn.

**Barnehagedagen
er 20. mars!**
Mer info finner du på
www.utdanningsforbundet.no

Barnehager uten baller

Artikkelforfatteren mener barn har godt av å få leke med ball, og at særlig gutter vil ha glede av å få spille fotball. Hvorfor legges det i så liten grad til rette for ballspill og ball-lek i barnehagen, spør han.

Av Per Eidsvik

Jeg har nylig undersøkt i hvilken grad 12 barnehager i Bodø har lagt til rette for at barn kan spille fotball, eventuelt også holde på med andre ballspill.

Selv om barn i alderen fire til fem år ikke har særlige ferdigheter i å bruke ball, er det mange i denne alderen som liker å holde på med ball-leker.

Undersøkelsen viser at kun en barnehage har forsøkt å legge til rette for fotball, men selv her er det som er gjort mangelfullt. Sju barnehager har muligheter til å spille fotball utenfor eget område. Åtte barnehager har plass til å lage en egen liten ballbinge. Generelt er de fleste barnehagene i sentrum fulle av utstyr av ulike typer, men ikke noe er knyttet til bruk av ball.

Jeg tror ikke dette er typisk for Bodø, men gjennomgående for barnehager i hele landet.

Få menn, lite ballspill?

Hva er årsaken til at det i barnehagene systematisk ikke legges vekt på ballspill? Er dette bevisst, eller er det bare tilfeldigheter? Kan det være at under 10 prosent av de ansatte i barnehager er menn, og at fotball er en aktivitet som domineres av gutter?

Artikkelforfatteren:

Per Eidsvik er utdannet sivilingeniør og er rådgiver i Nordland fylkeskommune. Han har vært trener for fotballklubben Bodø Glimts ungdoms-

avdeling og er leder av anleggsutvalget i Nordland fotballkrets (privat foto).

En undersøkelse blant førskolestudenter viser at sport og idrett er viktigste fritidsinteresse hos 50 prosent av mennene og 30 prosent av kvinnene.

Er det fordi det ikke er nok plass i barnehagene eller at ballaktivitet kan virke forstyrrende på leken i sandkassa? Er det fordi ingen har tenkt så mye over dette og at fysisk aktivitet i barnehager ikke er særlig vektlagt, sammenlignet med andre aktiviteter?

Etter å ha sjekket litteratur om temaet barnehagebygg og uterom viser det seg at det ikke vies noe oppmerksomhet til lek med ball. Det er laget mange rapporter om barnehagebygg, men få om uterommet. Som ung sivilingeniørstudent, med fag på arkitektavdelingen, observerte vi aktiviteter

i barnehager. Det er overraskende å registrere at så lite synes å være gjort mer enn 30 år senere! Det er lagt liten vekt på koblingen mellom innendørs- og utendørsaktiviteter. Selv innendørs kan det være av interesse å legge til rette for aktivitet med ball i et eget ballrom. Det er ingen tvil om at særlig gutter får utløp for mye aggressivitet og uro i seg ved å spille fotball. Dette kan virke positivt for andre aktiviteter innendørs.

Foreslår minibinger

Jeg har nylig utviklet en minibinge på 6 x 9 meter som kan plasseres i de fleste barnehager. Den er kombinert med sitteplasser langs kantene. Et slikt enkelt anlegg kan bidra til at ball kan spilles, uten at andre barn blir forstyrret. Anlegget testes nå på Saltvern skole i Bodø.

Jeg registrerer at det skal satses mer på barnehageforskning.

Jeg står gjerne til disposisjon for noen som vil gjøre noe på dette området!

Barnehager trenger ballbinge, mener artikkelforfatteren. Denne bingen står imidlertid ikke i en barnehage, den tilhører Østbyen barneskole i Bodø. (Foto: Per Eidsvik)

Førskolelæreren kan hjelpe barn som utsettes for seksuelle overgrep

Førskolelærere innehar stor kompetanse som gjør dem i stand til å hjelpe barn utsatt for seksuelle overgrep til å beherske sine egne liv. Førskolelærere er ofte dyktige til å ta i bruk rollemodeller og å drive med indirekte læring, noe som kan gi risikoutsatte barn stor hjelp, skriver artikkelforfatterne.

Av Ann Magrith Klingenberg
og Tonje Lovang

Barn utsatt for seksuelle overgrep er i gjennomsnitt 6,3 år gamle idet det første overgrepet finner sted, viser beregninger i en norsk undersøkelse (Peleikis et al., 2004). Vi kan gå ut fra at halvparten av barna er under 6,3 år. Ut fra dette er det naturlig å tenke at en god del befinner seg i førskolealder.

Vi har ikke klare tall på forekomst av seksuelle overgrep på barn i Norge. Det er sannsynligvis halvannen til tre ganger flere jenter enn gutter som blir utsatt for seksuelle overgrep. Det er et definisjonsspørsmål hvilke krenkelser som omfattes av de ulike tallene. Likevel finnes det grunn til å anta at minst 5 prosent av norske jenter blir utsatt for alvorlige seksuelle overgrep før 16 års alder (Peleikis et al, 2004; Barne- og Familiedepartementet, Sosial- og helsedirektoratet, 2003). Det ser ut til at utsatte jenter hyppigere opplever voldtekt etter 16 års alder. For noen begynner overgrepene allerede, som nevnt, i løpet av den tiden de går i barnehagen.

Førskolelærere er dyktige til å se barns helhetssituasjon. Det å oppdage omsorgssvikt

inngår i førskolelæreres kompetanse, og det er et felt som de også har et helt spesielt ansvar for. Seksuelle overgrep kan forekomme parallelt med andre typer omsorgssvikt, men gjør ikke alltid det. Overgrep forekommer i alle sosioøkonomiske sjikt.

De vanligste skadevirkningene etter seksuelle overgrep er lav selvaktelse, opplevelse av svik, maktesløshet, samt traumatisk seksualisering. De yngste kan ha symptomer som for eksempel søvnvansker, vansker med å spise (spesielt noen typer mat), flashbacks (plutselige "tilbakeblikk" på hendelser i fortiden), overdreven seksuell atferd, grenseløs atferd, påfallende avstand eller nærhet (klenging) til voksne, og sengevæting. Noen barn tar også fra svært tidlig alder en rolle som en "liten voksen". Alle disse symptomene kan imidlertid også skyldes andre forhold, og kan ha andre årsaker enn seksuelle overgrep. Mange barn viser ikke tydelige tegn på skadevirkninger før langt senere enn førskolealder, til tross for at overgrep kan ha forekommet i denne alderen. Svært små barn har ofte ikke forutsetninger for å formidle seg verbalt, da de mangler et verbalt språk, eller det er ikke utviklet nok til at de kan sette ord på de konkrete opplevelsene. Barn er vanligvis svært lojale mot sine foreldre og sin familie, så det er få som forteller til utenforstående om det de blir utsatt for i hjemmet. Dette er gjennkjennbart fra andre typer omsorgssvikt.

Førskolelærers ansvar

En amerikansk studie viser at bare 6 - 12 prosent av de overgrepene som avsløres blir rapportert til politiet. De fleste går gjennom livet

uten å fortelle noen om overgrepene de har blitt utsatt for (Breidvik 2003). Barn i institusjon er hyppigere utsatt for overgrep enn andre barn (Sosial og helsedirektoratet 2003). Det samme gjelder barn med ulike funksjonshemninger (Hoem Kvam 2001).

Lærere og personell ved skolefritidsordninger (SFO) ofte en større distanse til barna fysisk og psykisk enn det førskolelærere har. For både lærere, SFO-ansatte og førskolelærere er det fullt mulig å oppdage tegn på overgrep og omsorgssvikt. I barnehagen ser personalet barna på toalettet, ved bleieskift, og førskolelærerne kan iaktta barns forhold til egen kropp. Hvordan er det mulig å avdekke at et barn har vært eller er i en situasjon der det blir utsatt for krenkende handlinger, og hva i all verden skal en gjøre med det?

Det er straffbart å unnlate å melde om mistanke om alvorlig omsorgssvikt til barnevern eller politi. Vi som arbeider med barn og unge har dette lovpålagte ansvaret. Det forutsetter imidlertid at vi tør å tenke tanken på at barn vi kjenner faktisk sliter med problemer så uhyrlige at vi vegrer oss for å ta det innover oss. Med kjennskap til normalutvikling hender det at vi møter barn vi stusser over. Normalvariasjonene er uendelige, og listen over mulige skjevutviklingsområder er ikke mindre. Påfallende atferd kan ha mange ulike årsaker. Vi kan gjøre noen barn en tjeneste dersom vi på listen over individuelle variasjoner og årsaksforklaringer også inkluderer alternativet: *Kan det være slik at dette barnet kan ha blitt utsatt for seksuelle overgrep?*

Vårt masteroppgaveprosjekt fra juni 2006 var en undersøkelse som søkte å identifisere resiliente¹ forhold hos kvinner som ble utsatt for seksuelle overgrep i barndommen. Et spørreskjema ble distribuert til kvinner over 20 år ved støttesentre mot incest over hele landet. Svarprosenten i undersøkelsen ble 55,2 prosent. Spørsmålene var konsentrert rundt fire temaer: Bakgrunnsvariabler (alder, bosituasjon, arbeid/ utdanning, og ett eller flere overgrepserfaringer), forhold fra oppveksten, selvpoppfatning som voksen, og grad av sosial

Artikkelforfatterne:
Ann Magrith Klingenberg (t.v.) og Tonje Lovang ble våren 2006 mastere i

spesialpedagogikk med fordypning i psykososiale vansker ved Institutt for spesialpedagogikk, Universitetet i Oslo (private bilder).

kapital² som voksen. Sosial kapital ble brukt for å måle informantens grad av fungering i samfunnet. 62 av 69 informanter oppgav at de hadde blitt utsatt for gjentatte overgrep.

«Løvetannbarn»

Alvorlige påkjenninger i oppveksten knekker noen mennesker for livet, og gir bakgrunnen for en alvorlig skjevutvikling. Andre mennesker som opplever tilsvarende belastninger fungerer tilsynelatende godt i voksen alder. De kan til og med virke mer robuste enn voksne som kommer fra en mer harmonisk oppvekst, og gi inntrykk av å ha utviklet en psykisk elastisitet som kommer til uttrykk ved senere motgangserfaringer. Å forske på resiliens er å forsøke å identifisere forhold hos barnet og/eller omgivelsene som kan utløse forskjellen mellom gode og dårlige prognoser. Tidligere ble de resiliente barna kalt "løvetannbarn", og en forundret seg over at de kunne blomstre fra et ugjestmildt grunnlag, slik løvetannblomsten dukker rett opp fra asfalten. Nå har det vært forsket mye på området, og ulike forhold som bidrar til resiliens hos enkelte barn er identifisert. Det er imidlertid ikke slik at disse forholdene er likeverdige, eller kan sies å ha lik effekt på ulike barn. Vi nøyer oss med å ramse opp noen forhold i visshet om at alle disse områdene kan ha betydning, og utgjøre en forskjell hos barn der prognosene ellers ville vært dårlige.

I vår undersøkelse fant vi to forhold som våre informanter opplevde som viktige for en dugelig fungering i voksen alder:

A) Evnen til å ha lett for å skaffe seg venner

Sosial kompetanse er inngangsbilletten til lek, samvær og nære relasjoner. For utsatte barn gir dette muligheten til å hente ut ressurser i relasjoner, få gode tilbakemeldinger på seg selv, og få en realistisk og god selvpåfatning.

Gjennom gode pedagogiske opplegg i barnehagen kan det være mulig å lære gode strategier for å skaffe seg venner. Det dreier seg like mye om å lære selvhøvdelse som høflighet. Det å lære barn som har blitt krenket å være tydelig på egne behov, og å kunne hevde sin rett, kan være en utfordrende oppgave for førskolelæreren. Likevel er slik læring av stor

Iboende resiliente faktorer

- Behagelig temperament
- Godt utseende
- Selvstendighet
- Selvkontroll
- Konsentrasjon
- Hobbyer og interesser
- Normal utvikling
- Gode kommunikasjonsferdigheter
- God evne til å takle problemer
- Positiv selvfølelse

Ytre resiliente faktorer

- Tilgang til råd og veiledning fra voksne
- Ikke-kritiserende besteforeldre
- Flere omsorgspersoner enn moren
- Mye oppmerksomhet i første leveår
- Tette kameratrelasjoner
- Mødre i stabil jobb utenfor hjemmet
- Struktur og regler i hjemmet
- Godt forhold til søsken
- Felles verdier

(Faktorene er hentet fra Helmen Borge 2003, formuleringen er vår)

B) Den støttende voksne

I den mest kjente studien av resiliensfenomenet hadde alle de resiliente barna knyttet seg til en voksen, støttende person³. Ofte viste dette seg å være en lærer. Dette er den faktoren det hersker størst enighet om betydningen av. For å være en støttende voksen er det ikke nødvendig å kjenne til at barnet har blitt utsatt for overgrep. Dersom en likevel kjenner til dette, er det ikke nødvendig å kjenne til detaljer ved overgrepet, eller omfanget av overgrepene. Det å vise tillit til barnet, ikke kritisere det, men ta barnet på alvor, er det som er avgjørende. Å ha daglig kontakt med barnet er heller ikke avgjørende for hvorvidt denne kontakten bidrar til å øke fremtidsprognosene til det utsatte barnet.

Blant våre informanter i undersøkelsen var "den støttende voksne" den faktoren som gjorde størst forskjell. Kun 7 av 69 informanter oppgav at de hadde opplevd en forståelsesfull lærer i løpet av skoletiden!

betydning for å hjelpe barnet videre i livet. Det å lære å kunne hjelpe seg selv til beskyttelse mot ytterligere overgrep ved å ha forventninger til andre, og det å kunne dra nytte av den læringen som skjer i interaksjonen mellom barn, er viktig.

Hva kan vi gjøre for de utsatte barna?

Mye er blitt bedre etter Bjugn-saken på 1980-tallet. Metoder for avhør av barn og samtale med barn er utarbeidet og tatt i bruk. Redskapene er bedre enn de var, og kunnskapene langt større. Hvorfor vegrer da mange seg for å rapportere om mistanke om overgrep? Barne-

vernet har ikke det beste ryktet i befolkningen. Skole og barnehagepersonell kan være redde for å "sette i gang" en prosess de ikke har kontroll over. Blir det virkelig bedre for barnet om barnevernet kontakter familien? Hva om politiet kobles inn? Er det riktig å ødelegge tilliten til foreldrene, og forholdet mellom barnehage og foreldre på grunn av en mistanke? Selv skoler og barnehager har gjerne som praksis å "vente og se", eller ikke å foreta seg noe.

Det er mange grunner til å vegre seg. Krittikken mot barnevernet dreier seg likevel først og fremst om at barnevernet ikke griper inn der det burde ha gjort det. Meldinger til barnevernet er den intervensjonsmuligheten vi har. Ved at saker meldes, økes kompetansen i barnevernet. Saken kan drøftes anonymt med barnevernet før meldingen gis, og når den er gitt kan den gi barnevernet anledningen til å vurdere tiltak. Barnevernet har ingen mulighet til å hjelpe barnet eller familien dersom ingen sier fra om at de har en mistanke om at barnet ikke har det bra. Prinsippet om tidlig intervensjon gjelder også her. Får barnet hjelp og beskyttelse allerede i førskolealder kan mye gå bra. Å være åpen om slike mistanker er profesjonelt og viser at en tar ansvar. Det er ikke personlig kritikk mot foreldre, bare en konsekvens av å ta barnet på alvor. Hvis ikke vi som har plikt til å anmelde overgrep gjør det, hvem skal da gjøre det?

Resiliensforskningen har gitt en ny grunn til å styrke egenskaper og forhold som kan bidra til et barns evne til resiliens. Av alle tiltak som hjelper barnet kan det se ut til at alt som bedrer interaksjonen med jevnaldrende og voksne, og som åpner for gode tilbakemeldinger fra andre, er det beste en kan bidra med.

Barnet bestemmer selv over egen kropp

Paradoksalt nok må vi både ha anledning til å utøve noe fysisk kontroll og sette fysiske grenser i barnehagen, samtidig som barna trenger å lære seg at de bestemmer selv når det kommer til fysisk nærhet. Dette området er omtålig, og det krever stor grad av følsomhet og trygghet av oss for å trå rett når det gjelder forebyggende tiltak.

På den ene siden er det nødvendig å håndtere regler. På den andre siden bør barna selv bestemme om de vil kose med voksne eller med hverandre, og de bør få frihet til å kunne avslå fysisk nærhet. Det samme paradokset gjelder viktigheten av at barn forstår ansvaret for å kunne sette grenser for seg selv, samtidig

som de helt og fullt er fritatt fra ansvar når det gjelder overgrep de har blitt utsatt for. Det enkleste er å behandle det forebyggende området nonverbalt. I handling, og ved fortelling av historier og eventyr, kan vi gi uttrykk for at det er lov å bestemme selv.

Viktig med sosial kompetanse

For informantene i undersøkelsen vår har evnen til sosial kompetanse hatt signifikant betydning. Noen barn virker som magneter på jevnaldrende, mens andre trenger spesi- fikk innlæring av teknikker og tryllekunster for å tilegne seg venner. Her innehar førskole- lærere stor kompetanse. Empati, samarbeid, selvheldelse, selvkontroll, og ansvarlighet kan belyses gjennom eventyr, rollespill, diskusjon og spontane innspill, slik det ofte gjøres av dyktige førskolelærere i norske barnehager. Bruk av rollemodeller og indirekte læring er barnehager ofte gode på, og hos risikoutsatte barn kan det være store gevinster å hente via slike teknikker.

Det viste seg også å være en sammenheng mellom selvpoppfatning og sosial fungering i undersøkelsen vi gjennomførte. Det innebærer at informantene med god selvpoppfatning fungerer bedre sosialt. Grøholt (2001:128) sier det slik: *Tenker du om deg selv at du har*

noe positivt å bidra med, vil selvfølelsen og pågangsmotet øke, omgivelsene vil gradvis endre sine tilbakemeldinger, og en god sirkel settes i gang.

Jenters vennskap er ofte mer intime og har større grad av betroelser enn guttenes (Dyregrov, 2000). Dyregrov antar at jenter, gjennom nære vennskap, utvikler kompetanse for å kunne forstå og støtte sine venner i kriser. Flere undersøkelser viser at unge oppsøker venner for støtte etter traumatiske hendelser. Å ha en venn å betro seg til fremheves av mange som den viktigste hjelpen etter en traumatisk hendelse.

Alle som kjenner og arbeider med barn har muligheten for å kunne påvirke barns utvikling. Førskolelærere kommer tett på foreldre og barn, og de vet at mange foreldre gjør sitt beste. Likevel kan barn trenge mer enn dette. Det å ha en voksen som prøver å forstå, som er villig til å lytte, eller som gir positive kommentarer og oppmuntrende tilrop, kan gjøre stor forskjell i prognosene til det enkelte barnet. En støttende voksen vil ikke nødvendigvis få barnets innerste betroelser. Det kan noen ganger bare være tryggheten i at det finnes noen som har tillit til barnet, som ser henne og vil henne vel, som utgjør den viktige forskjellen.

Kilder

Barne- og Familiedepartementet, Sosial- og helsedirektoratet (2003): *Seksuelle overgrep mot barn. En veileder for hjelpeapparatet*. Oslo: Trykksakekspedisjonen

Borge Helmen, A. I. (2003): *Resiliens. Risiko og sunn utvikling*. Oslo: Gyldendal Akademiske

Breidvik, G. (2003): *Misbrukte barn. Reaksjoner som kan vise seg i skole og barnehage*. Bergen: Sigma Forlag

Dyregrov, A. (2000): *Barn og traumer, en håndbok for foreldre og hjelpere*. Bergen: Fagbokforlaget

Kvam, M. H. (2001): *Seksuelle overgrep mot barn*. Oslo: Universitetsforlaget

Peleikis, D.E. & Mykletun, A. & Dahl, A. A. (2004): "The Relative Influence of Childhood Sexual Abuse and Other Family Background Risk Factors on Adult Adversities in Female Outpatients Treated for Anxiety Disorders and Depression". *Child Abuse and Neglect*, vol 28, s. 61-76

National Association of Social Workers. URL: <http://www.naswdc.org/research/naswResearch/o804Resilience/default.asp> (lesedato 24.01.06)

1: Begrepet er hentet fra eng. "resilience", men brukes på norsk ofte synonymt med motstandskraft og mestring. I masteroppgaven har vi i imidlertid valgt å forholde oss til Inger Helmen Borge forståelse av begrepet som uøselig knyttet til risikopåvirkning. Resiliens utvikles "...i det virkelige liv i samspill med en avpasset dose reell risiko og barnets egenart" (Helmen Borge, 2003:18).

2: Hyppighet og kvalitet av samhandling med andre, samt en tillit til samfunnet. I oppgaven er definisjonen til David de Vaus brukt: "...frekvens og kvalitet i et økosystem rundt individet" (de Vaus 2004:48).

3: Emmy Werners 40 år lange longitudinelle levekårsundersøkelse fra Kauai, Hawaii, der en gruppe barn født i 1955 ble fulgt av forskerne (Nøvik 2001).

Av Lene Chatrin Hansen

Lene Chatrin Hansen er førskolelærer og arbeider som pedagogisk leder i en 70 prosent stilling i en småbarnsavdeling ved Eilert Sundt studentbarnehage på Blindern i Oslo. Hun er mastergradsstudent på deltid i barnehagepedagogikk ved Høgskolen i Oslo og studentrepresentant for studieårets deltids mastergradsstudenter.

Jeg vil se mappa mi!

Før jul fikk studentbarnehagene i Oslo kurs om samt ble tildelt papirutgaven av veilederen ABC og 1, 2, 3. Jeg befinner meg fortsatt i en tilstand av lett nummenhet blandet med ren forfjamselse over alt jeg har hørt og lest. Snakk om knockout!

Redaktøren ba meg om å skrive om kvalitet i denne utgaven av Første steg. Nå, etter å ha nærlest veilederen, er jeg helt sikker på at det er nettopp kvalitet jeg *må* skrive om. Begrepet kvalitet har stor betydning for meg og mitt virke - og når begrepet brukes i og om barnehagene må det være fullstendig løst fra næringslivets og økonomens definisjoner. Kvalitet, kvalitetssikring og kvalitetssystemer er kjente og sentrale begreper i næringslivet, særlig for bedrifter som arbeider i markeder som er preget av sterk konkurranse og økende internasjonalisering.

Fremtidig plassgaranti vil uten tvil gi kamp om barna, og Norge har i mange år sammenliknet både små og store innbyggere med mennesker i andre land gjennom ulike undersøkelser. Det er likevel ingen grunn til å la næringslivet sette standarden på begreper i enhver sammenheng. Fremtiden til barna må være foreldrenes og barnehagenes ansvar – ikke økonomenes.

Utdanningsetaten i Oslo har etter oppdrag fra Byrådsavdeling for barn og utdanning utarbeidet veilederen, og den er blitt til i nært samarbeid med bydeler, barnehager og Høgskolen i Oslo (jfr. s. 6 i ABC og 1, 2, 3). Veilederen er sendt ut til alle grunnskoler og kommunale og private barnehager i Oslo, og forordet er undertegnet av Torger Ødegaard (Høyre), byråd for barn og utdanning.

Hvor ble det av rammeplanens forpliktende ramme?

Jeg mener at veilederen presenterer et menneskesyn, læringssyn og arbeidsmåter som hører fortiden til. Det bør understrekes at det forekommer enkelte setninger i veilederen som klinger bra, men etter å ha lest alle 83 sidene sitter jeg kun igjen med en stor dose mistillit til byråden og dem som har skrevet veilederen.

Absolutt alt om alle barn skal dokumenteres. Det skal opprettes en mappe som skal følge barnet fra barnehagen til skolen, og pedagogene anbefales å få med seg selv det minste spontane uttrykk. «Egentlig bør man til enhver tid gå rundt med en liten notisbok, hvor man nedtegner spontane bidrag fra barna. Disse bidragene kan brukes til å vise bredden i hva det enkelte barn står for,» leser jeg på side 45.

Den manglende virkelighetsforståelsen i veilederen er gjennomgående slående – nærmest lammende. Jeg kjenner også raskt et gufs fra nær fortid, og ser for meg en gjeng som står og roper at de vil se mappa si. Jeg savner definitivt også forståelsen av at barnehagen har vært en pedagogisk institusjon, også før byrådens tid. Og jeg savner ydmykhet og respekt for mennesket.

Hvem ønsker du skal dokumentere/definere deg? Hver dag, i alle situasjoner, gjennom hele dagen – året rundt? Jeg kan bare svare for meg selv – ingen!

Veileder med splittet tunge

«Det er av avgjørende betydning for barnehagens totale kvalitet at de holdninger og strategier som er vedtatt, gjennomsyrrer hele virksomheten,» leser jeg på side 8. Jeg er enig. Og uenig. Det hele kommer an på hvordan jeg leser det som står, og hva som kommer før og etter dette sitatet. Slik jeg ser det så taler veilederen med splittet tunge – den klare ikke å formidle et helhetlig budskap. Jeg tror i utgangspunktet at veilederen var ment som et supplement til rammeplanen, en motivasjonsfaktor med eksempler til etterfølgelse. Når jeg leser den, er - trist men sant – «kvalitet» et av de siste ordene som faller meg inn.

Jeg mener at barnehagene og menneskene i den, former dagene sammen – og kvaliteten kommer først og fremst til uttrykk i samspillet mellom disse menneskene. Ingen strategier eller planer kan overse dette faktum. Holdninger og verdier må ligge til grunn. Menneskene i barnehagene er hverandres veiledere – alltid i utvikling og endring – slik også barnehagene bør være. En god barnehage støtter seg ikke på andres definisjoner av kvalitet, men arbeider kontinuerlig ut i fra sine forutsetninger, og forbedres sammen, og over tid. Forskjellighet gir bevegelse. Fremover.

Hva betyr begrepet kvalitet for deg? For meg betyr det først og fremst medmenneskelighet.

- Førskolelærerne må ta initiativet

Som ansatte i utdanningssystemet må førskolelærerne utvikle sitt eget faglige språk og styrke sin faglige tydelighet, og de må bli de viktigste utformerne av læringsdiskursen i barnehagen. Bare på den måten, mener artikkelforfatteren, vil de kunne hevde både barnehagens egenart og barnehagen som en likeverdig del av utdanningssystemet.

Av Tove Lafton

Nyere forskning viser at barnet deltar i samspill med nære omsorgspersoner fra første stund (Stern 2003). Qvotrup sier vi har sett en endring de siste årene fra å se barn som human becomings og barnehagen som et skoleforberedende tiltak til å se barna som human beings. Nå vektlegger vi i større grad hvordan barn tenker og hvordan de har det her og nå (Kjørholdt 2002).

Vi opplever et økende press for et større faglig innhold i barnehagen. Betyr dette at vi nok en gang må se på balansen mellom *beings* og *becomings*? Vil vi at barna skal være noe mer enn «beings»? Skal barnehagen fungere skoleforberedende? Hvem skal bestemme kursen framover i det arbeidet som skal gjøres?

Schrumpf (2005) peker på en underkommunisert dimensjon ved barnet når hun sier at det pågår en kamp om barnet nasjonalt og regionalt. Ifølge henne er dette et politisk og kulturelt anliggende. Trass i den nye rammeplanen fokuserer mediene og offentligheten fortsatt heller på kvantitet enn på kvalitet. Når det dreier seg om kvalitet, dreier det seg om hvordan kvalitet kan måles.

Torger Ødegaard, barnehagebyråd i Oslo, uttaler i Aftenposten (2006a): «Vi jobber med

å få på plass kartlegging av barnas kunnskaper. Vi er nødt til å kartlegge for å sørge for at de lærer det de skal.» I artikkelen kan vi videre lese at «Allerede fra høsten håper byråden å ha på plass testene som skal kartlegge barnas læring». Men hva legger han egentlig i begrepet barns læring i barnehagen?

Forståelse av læring

Det finnes flere undersøkelser som viser at barns erfaringer i relasjoner med og i interaksjoner med voksne påvirker deres syn på seg selv, sine egne roller og måter å delta på. Her har barnehagen en oppgave. Oppgaven går ut på å dempe debatten om faktalæring og skoleriktige svar og å fremme debatten om medlæring og om hvordan vi voksne bidrar til barns selvutvikling og meningsskaping i hverdagen.

Vi er alle barn av vår tid, og de diskursene og kunnskapene som til en hver tid råder i samfunnet vil være avgjørende for hvilket læringssyn som er «det rette». Vi ser ikke lenger kunnskap kun som oppsamling og reproduksjon av fakta. Med et postmoderne syn på barnet som aktør og medskapende i egen hverdag, vil vi også måtte se at kunnskap oppstår i relasjoner med andre. Dahlberg (2002) sier at vi må sette relasjonene i sentrum fordi ingenting og ingen kan eksistere utenfor kontekst og relasjon. Når relasjonen ligger til grunn, blir kommunikasjonen nøkelen til barns læring.

Det at den offentlige politiske debatten tar for seg betydningen av læring i barnehagen og det at betydningen av læring blir klart uttalt i barnehagens styringsdokumenter, er relativt nytt. Om vi sammenligner med skolen, har

vi gjennom hele vår historie hatt et uklart offentlig mandat, og av den grunn et uklart språk. Vi vil tradisjonelt forenkle fagspråket vårt slik at alle forstår hva vi snakker om – det være seg assistenter, foreldre eller andre grupper. Vårt hverdagslige språk har bidratt til at alle har forstått hva vi har snakket om, men det har også svekket vår faglige tydelighet.

Vi førskolelærere har lenge arbeidet for å bli anerkjent som noe mer enn stell, pass og omsorg. Vi fikk støtte fra Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD) da den på 1990-tallet uttalte at Norge burde se nærmere på om barnehagen og skolen burde være i samme departement. Forskjellige grupper innen barnehagesektoren har vært med på å kjempe igjennom det som nå er tilfelle: Barnehagen sorterer under Kunnskapsdepartementet sammen med grunnskole, videregående skole og høyere utdanning. Barnehage og skole kan sammen gi begrepet *livslang læring* et innhold, men da må vi være på banen!

Skolens språk om barnehagen

En av grunnene til at jeg trekker frem dette, er medienes ordvalg da de skulle presentere rammeplanen. Vi fikk se at aviser, radio og fjernsyn ikke besitter de definisjonene og de termene som beskriver hva som faktisk skjer i barnehagen. I stedet tydde journalistene til den terminologien de kan, som er skolens språk. De brukte ord og begreper som fag, timeplan og læring.

Rammeplanen står for et helhetlig læringssyn. Vi i barnehagen må ta stilling til og være tydelige i forhold til hva læring i barnehagen er, i forhold til læring i skolen. Vi må våge å sette ord på det som er unikt for barnehagen og ta det med oss i møtet med skolen. Vi må også våge å tydeliggjøre at barnehagen skal videreføre det gode arbeidet med prosessmål, som er noe annet enn skolens kompetansemål.

Hva kjennetegner et helhetlig læringssyn? Barnet skal være en aktiv deltaker i læringsprosessen. Kvaliteten på samspillet med nære omsorgspersoner vil ha betydning for hva barnet lærer. Dette betyr at selv om læring er en individuell prosess hos barnet, vil kvaliteten på læringen avhenge av samfunnet og barnets relasjoner til menneskene rundt seg.

**Barnehagedagen
er 20. mars!**

Mer info finner du på
www.utdanningsforbundet.no

Artikkelforfatteren: Tove Lafton er daglig leder for Collettløkka barnehage i Oslo (privat foto).

Barnet lærer gjennom sansing, persepsjon, hukommelse og meningsskaping (Bae 1996). Gjennom anvendelse kan ny kunnskap oppstå, og barnet blir selv en aktiv utformer av kunnskap. Hvordan barnets nye innsikt møtes av verden rundt vil påvirke barnets opplevelse av å være kompetent, noe som igjen er knyttet til barnets selvpoppfatning. Bae (1996) mener vi trenger et syn som likestiller innholds- og relasjonsaspektene i læringen, med en forståelse av at de er gjensidig avhengig av hverandre. I tillegg vil konteksten læringen skjer i og barnets aktive deltakelse og engasjement i forhold til å påvirke og endre kunnskap, være sentral.

Snart vil forhåpentlig alle som har behov for det få tilbud om barnehageplass. Da vil myndighetene i større grad kunne fokusere på barnehagen som en del av utdanningssystemet. Kanskje må vi som vil være med å påvirke hva som skjer i barnehagesektoren innse at barnehagen er en ung samfunnsinstitusjon i forhold til skolen, og se at vi derfor må markere oss mye tydeligere hvis vi skal vinne gehør for et helhetlig læringssyn.

Førskolelærerne og læringsdiskursen

Begrepet læring er brukt 52 ganger i den nye planen, og kun tre av gangene ligger innenfor beskrivelsen av fagområdene (Pålerud 2006). Hun spør om læringsbegrepet mister sitt innhold. Hvis læring skal forstås som undervisning, læring av et innhold, læring hvor svaret finnes i en fasit som læreren besitter, da mister læringen sitt innhold og blir utydelig når rammeplanen bruker begrepet slik den gjør. Men hvis læring skal forstås også ut fra relasjonsaspektet, bidrar rammeplanen til et videre syn på læring. Fordi rammeplanen er uklar i forhold til å gi begrepet læring et innhold, opplever vi imidlertid at instanser utenfor barnehagen ikke ser hva læring i barnehagen er. Da opplever vi som underlseringen av rammeplanen i mars at mediene bruker ord som «fag som står på timeplanen i barnehagene fra høsten» (Aftenposten, 2006b), når de snakker om barnehagens innhold.

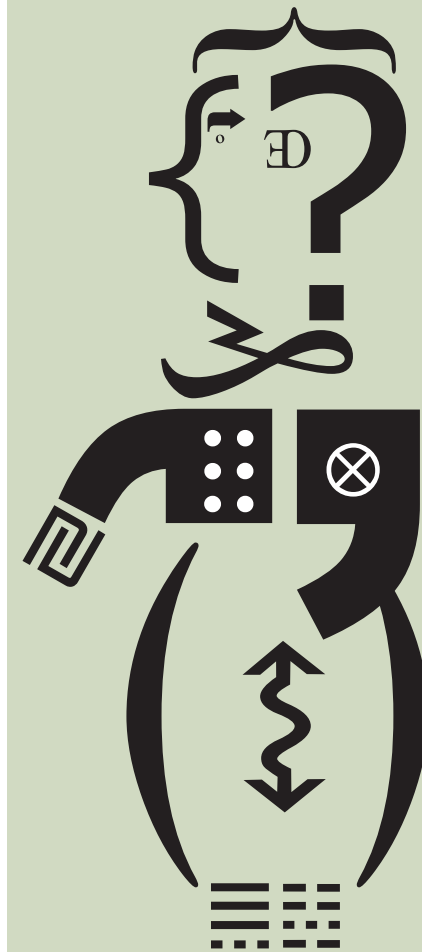
Johansson har i et forskningsprosjekt sett på hvordan forskjellige pedagogers syn på læring påvirker atmosfæren i barnegruppa, og på hvilken læring som skjer. Et interessant

utsagn kommer fra en av pedagogene i den gruppa som ligger tettest opp til vårt helhetlige læringssyn. Hun sier: «But the fact is that one struggles to show that it is learning that they are engaged in (Johansson 2004, s 15).»

Barnehagefeltet står ovenfor en stor utfordring når det gjelder å oppgradere de barnehageansattes kunnskaper om og evne til å uttrykke hva læring er. Vi må bli aktive formgivere av læringsdiskursen i barnehagen, og vi må knytte ny mening til begrepet slik det brukes i offentligheten. Fagmiljøet i norsk barnehagepedagogikk har vært med i utformingen av ny rammeplan. Bra, men vi trenger mer. Vi må våge å se kritisk på hva vi har lagt i begrepet læring frem til nå, og vi må våge å ta et oppgjør med oss selv: Er det holdbart, det vi har ment? Vi kan være med å påvirke diskursene, og det er viktig at vi gjør det. Vi må i større grad ivareta det vide læringsbegrepet den norske barnehagen står for, og vi må formidle utad det kvalitativt gode arbeidet som gjøres i norske barnehager i dag. Vi må imidlertid ikke for ensidig vektlegge relasjonene, vi må også evne å ivareta innhold, kontekst og barnets evne til selv å skape kunnskap.

Litteraturliste

- Aftenposten** (2006a): <http://oslopuls.no/nyheter/article1264531.ece>
- Aftenposten** (2006b): <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article1238069.ece>
- Bae, B.** (1996): Synspunkter på små barns læringsprosesser. I Bae, B. Det interessante i det alminnelige. Oslo: Pedagogisk forum
- Dahlberg, G., P. Moss og A. Pence** (2002): Fra kvalitet til meningsskaping – morgendagens barnehage. Oslo: Kommuneforlaget
- Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver** (2006). Oslo: Kunnskapsdepartementet
- Johansson, E.** (2004): Learning Encounters in **Preschool**: Interaction between Atmosphere, View of Child and of Learning. *International Journal of Early Childhood*, 36, 9-26
- Kjørholdt, A.T.** (2001): The Participating Child: A Vital Pillar in this Century? *Nordisk Pedagogik*, 21, 65-81
- Pålerud, T.** (2006): Fra morserstatning til en del av utdanningssystemet. I *Bedre barnehager skriftserie nr 1*, våren 2006, s 26-33. Oslo: Utdanningsakademiet
- Schrumpf, E.** (2005): Hva er det med barnet? Barndomsdiskurser i historisk lys. *Barn nr 4*, s25-36
- Stern, D.N.** (2003): *Spedbarnets interpersonlige verden*. Oslo: Gyldendal

Nye bøker

Filosofi

Dialog og danning – Det filosofiske grunnlaget for læring er redigert av førsteamanuensene og filosofene Inga Bostad og Tove Pettersen ved Universitetet i Oslo (UiO). Denne artikkel-samlingens utgangspunkt er at interessen for filosofi er økende i både barnehage og skole.

Hvordan forstår vi kunnskap? Hvordan oppnår vi kunnskap? Hvordan oppfatter vi den som skal lære? Hva er danningens mål? Dette er noen av de viktigste spørsmålene som boken forsøker å gi svar på.

Foruten redaktørene har disse levert artikler: Sissel Redse Jørgensen, universitetslektor i filosofi ved UiO, Else Ingeborg Wiestad, professor i filosofi ved UiO, og Rani Lill Anjum, dr. philos. fra Universitetet i Tromsø.

Scandinavian Academic Press / Spartacus Forlag AS
148 sider, ISBN 10: 82-304-0022-9

Oppvekst

En bok om oppvekst – Samfunnsfag for førskolelærere er skrevet av høyskolelektorene Ann Kristin Larsen og Mette Vaagan Slåtten ved førskolelærerutdanningen ved Høgskolen i Oslo. Det er her tale om 2. utgave fra 2002, naturligvis faglig oppdatert i forhold til førsteutgaven fra 2002.

Den nye utgaven er selvsagt sterkt preget av ny barnehage-lov og ny rammeplan for barnehagen. To nye kapitler er kommet til, om henholdsvis barnehagen som organisasjon og om ledelse i barnehagen, to temaer som nå blir sterkere vektlagt i den nye rammeplanen for førskolelærerutdanningen. Målgruppen er følgelig primært førskolelærerstudentene.

Andre viktige temaer er et eget lovkapittel i forhold til barns rettigheter, barnehagens plass i velferdsstaten, barn og medier, og familieinstitusjonens endrede karakter.

Fagbokforlaget
350 sider, ISBN 82-450-0388-3

Mangfold

Flerstemmig mangfold: Samarbeid med minoritetsforeldre er levert av Aslaug Andreassen Becher, høyskolelektor ved Høgskolen i Oslo med migrasjonspedagogikk og flerkulturelt arbeid som spesialer.

Ifølge forlaget er dette en bok som er særlig aktuell for undervisning i emnet foreldresamarbeid i førskolelærer- og lærerutdanningen. Forfatteren argumenterer for at samarbeid med minoritetsforeldre handler om pedagogikk i politisk, etisk, globalt og lokalt perspektiv. Hun bidrar da også med en rekke praktiske eksempler.

Et særlig spennende tema forfatteren tar opp er det norske likhetsbegrepet. «Likhet» er i Norge en dominerende diskurs, på godt og vondt, hevder hun. Men omfatter vi virkelig de minoritetsspråklige i vårt likhetsbegrep?

Fagbokforlaget
162 sider, ISBN 82-450-0344-1

Helse

Født til bevegelse – Om fysisk aktivitet og helse av Tove Brita Eriksen tar sikte på å gi førskolelærerstudenter og andre en praktisk-teoretisk innføring i temaer relatert til fysisk aktivitet og helse i et sosiokulturelt perspektiv. Forfatteren er idrettskandidat fra Norges idrettshøgskole og høyskolelektor ved Høgskolen i Oslo.

Forfatteren ser på helse med utgangspunkt i Verdens helseorganisasjons (WHO) definisjoner. Temaer som oppvekst, utvikling, kropp, ernæring, forbruk, livsstil og fysisk aktivitet står sentralt i boken. Selv om boken inneholder underkapitlet *Barnehagens frie lek og ernæring*, vil naturligvis hele boken ha like stor interesse for førskolelærere som for lærere. Eriksen bidrar med råd som er relevante fra småbarn til pensjonister.

Denne boken gir trolig leseren all nødvendig kunnskap når det gjelder norsk helsepolitikk, innblikk i aktivitets- og treningsformer, og innsikt i hva som er et fornuftig og sunt kosthold.

Fagbokforlaget
164 sider, ISBN 82-450-0466-9

SAMARBEID

Styring og samarbeid i barnehagesektoren av Kari Hoås Moen foreligger nå i 3. reviderte utgave. Denne utgaven har økt fokus på barnehagens plass i det offentlige styringssystemet, på førskolelærerens rolle i dette styringssystemet, og på barnehagen i et tverrfaglig og tverretattlig samarbeid. Teksten er naturligvis også oppdatert i forhold til ny barnehagelov og ny rammeplan.

Forfatteren er både førskolelærer og sosiolog, med arbeidserfaring fra barnehage og undervisningserfaring fra Dronning Mauds Minne, Høgskole for førskolelærerutdanning (DMMH) i Trondheim.

Leseren får her en innføring i barnehagens forhold til en rekke institusjoner, som regjering og Storting, fylkesmannsembetet, og naturligvis kommunene/KS. Leseren kan være enhver førskolelærer, men kanskje oftest en som tar fordypning og videreutdanning i organisasjon og ledelse i barnehagen.

Universitetsforlaget
248 sider, ISBN 10: 82-15-00933-6

SAMFUNNSFAG

Samfunnsfag i førskolelærerutdanningen av Geir Hyrve og Svein Ole Sataøen foreligger også i 3. reviderte utgave. Hyrve er førstelektor ved Høgskolen i Sør-Trøndelag, Sataøen er førsteamanuensis ved førskolelærerutdanningen ved Høgskulen i Sogn og Fjordane.

3. utgave er som flere andre oppdateringer for tiden skrevet for å ta høyde for det nye som medfølger barnehageloven og rammeplanen. Forfatterne har bygd opp boken rundt samme lest som rammeplanen for samfunnsfag i førskolelærerutdanningen, konsentrert om de fire hovedtemaene oppvekst i et samfunnsfaglig perspektiv, barnehagen som samfunnsinstitusjon, og barnehagen som organisasjon, i tillegg til samfunns- og kulturanalyse.

Ifølge forlaget er dette en brukervennlig bok på grunn av de mange praktiske eksemplene fra barnehagehverdagen.

Universitetsforlaget
246 sider, ISBN 10: 82-15-00871-2

VELKOMMEN

Velkommen til verden – en veileder til foreldre som har fått barn med spesielle behov er en bok som utvilsomt også angår førskolelærere. Forfatteren Inger Billington har hovedfag i småbarnspedagogikk, har erfaring fra arbeid i spesialbarnehage, spesialskole og PPT, og arbeider nå som spesialkonsulent i Habiliteringstjenesten (spesialisthelsetjenesten) i Østfold.

Hvor finner vi hjelp når det gjelder barn med spesielle behov? Billington gir oss en oversikt over hjelpeinstansene på kommunalt, fylkeskommunalt og landsdekkende nivå, og hun tipser oss om frivillige interesseorganisasjoner vi kan ha nytte av. Boken inneholder egne avsnitt om barnehagen og hvilken nytte barn med spesielle behov har av tilrettelagte barnehageopphold.

N. V. Damm & Søn,
116 sider, ISBN 10: 82-04-09998-3

OPPDRADELSE

Oppdragelse mellom frihet og grenser – Barns selvfølelse – voksnes ansvar er skrevet av høgskolelektor Tone Strømøy ved Høgskolen i Oslo for førskolelærere, foreldre og alle andre som har med barn å gjøre. På bokens bakside formuleres oppdragelsens mål i nærmest poetisk språk: *Oppdragelse er fremelsking av barnets iboende muligheter.*

Strømøy presenterer leseren for det hun kaller de tre oppdragelsesformene: Den autoritære, den frie og den demokratiske.

En bok som henvender seg til et så vidt publikum, må selvsagt også ta hensyn til at oppdragelse betyr noe annet i barnehagen enn i hjemmet eller på skolen. Førskolelæreren skal ivareta barnets selvfølelse. Skal hun også ivareta foreldrenes?

«Bruk tiden,» sier Trond-Viggo Torgersen i diktet *Bare et barn*, som står som et slags forord. «Bruk tiden – for plutselig er barnet forsvunnet langt inn i en voksen.»

N. V. Damm & Søn
100 sider, ISBN 10: 82-04-11601-2

Av Bjørn Saugstad,
advokat i Utdanningsforbundet

Oppsigelse i arbeidsforhold

Fra tid til annen får tilsatte i barnehager oppsigelse eller avskjed. Avskjed er forbeholdt de grove tilfellene av pliktbrudd fra arbeidstakers side, mens oppsigelse kan brukes i de mindre alvorlige tilfellene, som ved overtallighet. Denne artikkelen tar for seg oppsigelsesproblematikk.

Kjernespørsmålet denne gangen blir: Hva bør en være klar over i en oppsigelsesprosess?

Forberedelse og gjennomføring: Dersom en ønsker å fatte beslutning om oppsigelse av en førskolelærer, skal arbeidsgiver "så langt det er praktisk mulig" drøfte dette med arbeidstaker og med arbeidstakers tillitsvalgte, med mindre arbeidstakeren selv ikke ønsker det, jf. arbeidsmiljøloven (seinere AML) § 15-1.

Det er klare formkrav forbundet med det å gå til oppsigelse. Disse følger av AML § 15-4. I nevnte bestemmelse står det blant annet: "Oppsigelsen skal være skriftlig. Den skal leveres arbeidstakeren personlig eller sendes rekommandert." Dessuten skal det gis opplysninger om:

- arbeidstakers rett til å kreve forhandling.
- rett til å fortsette i stilling.
- frister som gjelder for å kreve forhandling, reise søksmål og for å fortsette i stilling.
- hvem som er rett arbeidsgiver og rett saksøkt i en eventuell tvist.
- fortrinnsrett, dersom oppsigel-

sen er begrunnet i virksomhetens forhold.

Begrunnelse kan utelates i oppsigelsen, men arbeidstaker kan kreve skriftlig begrunnelse, jf. AML § 15-4 tredje ledd.

Rett til forhandlinger

Twist ved oppsigelse: Lovbestemmelse om tvister i arbeidsforhold følger av AML kapittel 17.

Dersom en tilsatt er blitt oppsagt, kan vedkommende kreve forhandlinger. Dette må gjøres innen to uker. Etter dette tidspunktet må arbeidsgiver avholde forhandlingsmøte innen to uker. Dersom arbeidstakeren varsler søksmål eller reiser søksmål uten å kreve forhandlinger, kan arbeidsgiver kreve forhandlinger. I prosessen har arbeidstakeren rett til å la seg bistå av en rådgiver. Det vil naturlig kunne være en tillitsvalgt eller advokat. Det er viktig at det føres protokoll som underskrives av partene.

Det er i AML § 17-4 angitt absolutte frister, dersom en oppsagt ønsker å gå til søksmål.

I de tilfellene der en arbeidstaker vil kreve en oppsigelse kjent

usaklig, må vedkommende reise søksmål innen åtte uker fra forhandlingene ble avsluttet eller fra oppsigelsen fant sted. Dersom det kun kreves erstatning, er søksmålsfristen seks måneder. Kreves bare erstatning, kan arbeidstakeren ikke kreve å stå i stilling, jf. AML § 15-11.

I de tilfellene der oppsigelsen ikke tilfredsstiller formkravene, vil oppsigelsen normalt bli kjent ugyldig dersom arbeidsgiver går til søksmål innen fire måneder etter at oppsigelsen fant sted. Det er ikke noe til hinder for at partene kan avtale en lengre søksmålsfrist.

Arbeidstakeren har rett til å stå i stillingen så lenge tvisten er gjenstand for forhandlinger eller dersom søksmål er reist innen åtte uker fra forhandlingenes avslutning, eller fra oppsigelsen fant sted og innen utløpet av oppsigelsesfristen. Retten kan likevel bestemme at arbeidstakeren skal fratre stillingen under sakens behandling, dersom arbeidsgiver krever det og retten finner det urimelig at arbeidsforholdet opprettholdes under sakens behandling, jf. AML § 15-11.

Dersom arbeidstakeren urettmessig utestenges fra arbeidsplassen, kan retten bestemme at vedkommende kan gjeninntre, dersom det framsettes krav om det innen fire uker fra utestengningen fant sted.

Muligheter for annet arbeid

Vilkår for oppsigelse må være at det foreligger en saklig grunn. Denne må være begrunnet i virksomhetens, arbeidsgivers eller arbeidstakers forhold. Dette følger av AML § 15-7.

Ved driftsinnskrenkning eller rasjonalisering må arbeidsgiver - før en eventuelt går til oppsigelse - vurdere om arbeidstakeren kan tilbys annet passende arbeid og avveie virksomhetens behov opp mot de ulempene oppsigelsen påfører arbeidstakeren.

Anses en oppsigelse for usaklig, skal den kjennes ugyldig dersom arbeidstakeren har nedlagt påstand om dette, jf. AML § 15-12.

Fortrinnsrett til ny tilsetting: En tilsatt som er blitt oppsagt pga. arbeidsmangel, har fortrinnsrett til ny tilsetting i samme virksomhet, jf. AML § kapittel 14. Fortrinnsretten gjelder i ett år fra utløpet av oppsigelsestiden og bortfaller dersom arbeidstakeren ikke aksepterer et gitt tilbud seinest 14 dager etter at vedkommende har mottatt et slikt.

«Ved driftsinnskrenkning eller rasjonalisering må arbeidsgiver ... vurdere om arbeidstakeren kan tilbys annet passende arbeid og avveie virksomhetens behov opp mot de ulempene oppsigelsen påfører arbeidstakeren.»

Hanne Raade: Minimumskrav til kvalitet er ikke godt nok

Vi betaler gjerne for en bil som tilfredsstillmer enn minimumskravet til kvalitet. Vi bør være enda villigere til å betale for mer enn minimumskravet når det gjelder barnehagetilbud til barna våre.

Jeg har arbeidet i barnehage i 20 år, de siste 10 årene som styrer. Jeg har også vært så heldig at i samtlige barnehager jeg har vært innom, har vi hatt utvidet pedagogtetthet, det vil si flere pedagoger per barn enn det som er minimumskravet. Smak på ordet «minimumskrav», for det finner vi i vår nye barnehagelov av 1. januar 2006.

Motor, drivaksel, hjul, ratt og ei ramme er minimumskravet til et kjøretøy som skal kunne frakte deg fra a til b. Vil du kalle en ferd med en slik doning en kvalitetsreise?

Jeg glemmer ikke en Fremskrittsparti-politiker som sa følgende: «Vi kan spare mye på å ta inn arbeidsledige i barnehagene og la avdelingene og uteområdet være videoovervåket, slik at pedagogen kan gå inn når det trengs.»

Vi fotoovervåkes jo i trafikken.

Flere har vært innom tanken på å ta inn fagarbeidere som for eksempel snekkere. Det hadde vært fint, som en ekstraressurs. Det kunne være flott med flere omsorgspersoner rundt barna, og spesielt flere menn. Men ikke på bekostning av pedagogene. Kanskje vi kan bidra til å rekruttere gode snekkere til snekkeryrket?

Kvalifiserte voksenpersoner

Vi trenger førerkort for å kjøre bil. Det å sette barn til verden og det å være barnets nærmeste rollemodell, det forutsettes det at vi kan. En ganske skremmende tanke, egentlig, når vi veit at alt vi foretar oss rundt et barn, innebærer å mure nye murstein i grunnmuren deres. De sju første årene av barnas liv er de viktigste, da formes de, da påvirkes de, da lærer de grunnleggende kunnskaper, ferdigheter og holdninger. Skal ikke da alle barn få muligheten til å få være sammen med kvalifiserte voksenpersoner når mor og far ikke er der?

Se på bilen igjen. Om de som bygger bilen ikke legger kvalitet i motoren, bilens hjerne, vil den etter hvert fuske. Verre blir det om vi ikke har fagfolk til å behandle/repasere den. Om bilen ikke har en ramme, vil den dette fra hverandre.

I barnehagen har vi en rammeplan. Den er ny i år, og den viser helt klart at det trengs fagfolk – det vil si førskolelærere - for at vi skal sette kravene ut i praksis og

nå målene. Har vi fagfolk, er jeg ikke i tvil om hva jeg mener om vår nye «ramme». Den er veldig bra og osrer av kvalitet!

Det vi investerer i kvalitet på dem som skal omgås våre barn de første stegene på opplærings- og oppdragelsesveien, får vi igjen når vi trenger hjelp til bilreparasjoner, husbygging eller medisinsk behandling senere i livet. Jeg vil påstå at i dagens samfunn hvor barna oppholder seg i barnehagen en vesentlig del av sin viktigste periode i livet, har vi førskolelærere, i samarbeid med foreldrene, de viktigste rollene i barns liv. Vi er med på å legge grunnlaget for en god bilmekaniker, en dyktig snekker eller en kompetent lege.

Skal vi da satse på minimumskravet?

Kvalitetsreisen

La oss forestille oss en kvalitetsreise med bil. Da krever vi mer enn minstekravet for å komme oss fra a til b. Vi krever i tillegg sikkerhet og komfort. Har vi ikke bremses, eller kanskje bare dårlige bremses, kan vi fort kjøre utfor eller bli skakk-kjørt. Om bilen ikke har noe som beskytter oss, vil vi fort kunne skade oss. Vi trives mye bedre om vi sitter trygt og godt i bilen og at det er plass til flere som vi kan snakke med. Dette veit fagfolk noe om, og vi får gode biler som er tilpasset våre behov og krav.

Er det ikke slik med barn også? De må ha gode rollemodeller som kan veilede dem, eventuelt stoppe dem når det går litt skjevt, eller de er på tur utfor. De trenger trygghet og omsorg rundt seg for å trives og utvikle seg. Allikevel benytter de fleste kommuner i Norge seg av minimumskravet: Én pedagog per 14 til 18 barn når barna er over tre år, eller én pedagog per sju til ni barn når barna er under tre år.

Vi betaler gjerne mye for kvalitet og sikkerhet på reiser. Livets reise starter i barnehagen og da må samfunnet være villig til å betale for kvalitet på denne viktige reisen i barnets liv.

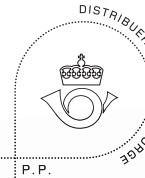
Jeg som styrer ser det som min viktigste oppgave å skaffe godt kvalifisert personale som fungerer godt sammen og som ser den enormt privilegerte oppgaven de har. Jeg skal legge til rette, slik at dette personalet tør og vil gi det beste av seg sjøl slik at vi kan gi dagens unger, morgendagens nye generasjon, en kvalitetsreise i starten av livet.

Hanne Raade er styrer ved Bashammeren barnehage i Åsnes kommune i Hedmark (privat foto).

B ØKONOMI
ECONOMIQUE
NORGE

Returadresse:
Første steg
Utdanningsforbundet
Postboks 9191, Grønland
0134 Oslo

Hopp i det!

- abonner på

Første steg!

Tidsskrift for førskolelærere

Første steg er Utdanningsforbundets tilbud

- til deg som arbeider i barnehagen,
- til deg som studerer for å arbeide i barnehagen, og andre interesserte.
- til deg som vil ha aktuelle fagartikler, reportasjer og bokstoff.

Ordinær pris
275,-

Medlemmer og
studentmedlemmer
150,-

Tegn abonnement, få det og les det, fire ganger i året!

Du kan også fakse kupongen til 22 20 31 17,
eller sende e-post til post@utdanningsakademiet.no.

>

Ja

- ☐ Ja, jeg er medlem/studentmedlem og vil abonnere på Første steg for
150 kroner per år.
- ☐ Jeg tegner ordinært abonnement for
275 kroner per år.

Navn:

Medl.nr:

Adresse:

Postnr:

E-postadresse:

Telefon:

Adressaten betaler
for sending i Norge

Distribueres av
Posten Norge

Svarsending

UTDANNINGSFORBUNDET
UTDANNINGSAKADEMIET
SVARSENDING 0391
0090 OSLO

